

VAN BEELD NAAR BEDROG: PORNOGRAFISCHE DEEPPAKES

HET JURIDISCH EN MAATSCHAPPELIJK KADER VAN
PORNOGRAFISCHE DEEPPAKES IN BELGIË

Wetenschappelijke verhandeling

Aantal woorden: 17 440

Szyf Nina Dakota

Stamnummer: 02009029

Promotor: Prof. dr. Frederik Dhaenens

Commissaris: Stephanie D'haeseleer

Masterproef voorgelegd voor het behalen van de graad master in de richting
Communicatiewetenschappen afstudeerrichting Nieuwe Media en Maatschappij

Academiejaar: 2022-2023

Inhoudsopgave

1. Dankwoord	3
2. Abstract	4
3. Inleiding	5
4. Literatuurstudie	7
4.1 <i>Contextualisering</i>	7
4.1.1 <i>Deepfakes</i>	7
4.1.2 <i>Pornografische deepfakes</i>	8
4.2 <i>Wettelijk kader</i>	13
4.2.1 <i>Huidig kader - België</i>	13
4.2.2 <i>Huidig kader – EU</i>	16
4.2.3 <i>Meer nodig dan enkel een wettelijk kader</i>	19
4.3 <i>Maatschappelijk kader</i>	23
4.4 <i>Impact slachtoffers</i>	26
4.5 <i>Conclusie</i>	28
5. Methodologie	30
5.1 <i>Introductie</i>	30
5.2 <i>Onderzoeksmethode</i>	33
5.2.1 <i>Interviews in theorie</i>	33
5.2.2 <i>Interviews in praktijk</i>	34
5.3 <i>Data-analyse</i>	38
5.4 <i>Ethiek</i>	38
6. Resultaten	39
6.1 <i>Wettelijk kader</i>	40
6.1.1 <i>Huidige wetgeving</i>	40
6.1.2 <i>Moelijkheden en tekortkomingen van de huidige wetgeving</i>	43
6.1.3 <i>Alternatieve mechanismen</i>	45
6.1.4 <i>Geen verbod, wel regulering</i>	46
6.1.5 <i>China: voorbeeld of vijand?</i>	47
6.1.6 <i>Verantwoordelijkheid platformen</i>	49
6.2 <i>Maatschappelijk kader</i>	52
6.3 <i>Bewustzijn & media-geletterdheid</i>	55
6.3.1 <i>Bewustzijn</i>	55
6.3.2 <i>Media-geletterdheid</i>	57
7. Discussie en conclusie	59
8. Literatuurlijst	62
9. Bijlagen	74

1. Dankwoord

Reeds twee jaar werk ik met een enorme interesse aan het thema pornografische deepfakes. Ik weet nog dat ik vorig jaar nogal in de knoop zat met wat ik nu precies ging kiezen als thema voor mijn onderzoekspaper. Ik was op Twitter aan het scrollen toen ik opeens een artikel over pornografische deepfakes, ofwel *deepnudes*, voorbij zag komen. Het intrigeerde mij vrijwel meteen, waarna ik na wat verder onderzoek al snel besloten had dat ik mij hier verder in wou onderdompelen. Wanneer ik dit voor het eerst voorlegde aan mijn promotor, Frederik Dhaenens, vertelde hij mij dat hij hier nog nooit eerder van gehoord had. Hij moedigde mij aan om hierop verder te gaan aangezien er volgens hem veel potentieel in zou kunnen zitten. Nu, bijna twee jaar verder, kan ik met enige trots mijn masterthesis inleveren. Ik wil dan ook eerst en vooral meneer Dhaenens bedanken voor de onvoorwaardelijke steun die hij mij doorheen heel dit proces gegeven heeft. Wanneer ik voor de zoveelste keer het bos door de bomen niet meer zag, was hij er telkens opnieuw om ervoor te zorgen dat ik weer met een frisse blik naar mijn studie kon kijken. Ik kan mij het gevoel van opluchting na onze gesprekken nog goed herinneren. Ook wil ik hem bedanken voor zijn flexibiliteit en hartelijkheid doorheen dit ganse proces. Tevens wil ik graag de 17 respondenten die deelgenomen hebben aan mijn onderzoek enorm bedanken, voor zowel hun tijd als hun boeiende inzichten. Zij hebben niet alleen met een enorme dosis enthousiasme en interesse deelgenomen aan mijn onderzoek, ook heb ik enorm veel bijgeleerd over de problematiek an sich. Vervolgens wil ik ook Manon den Dunnen bedanken, door haar kreeg ik in januari de geweldige kans om aanwezig te zijn op de Rijksbrede Werkconferentie Synthetische Media & Deepfakes in Utrecht. Door de verschillende werkgroepen en gastsprekers heb ik veel nieuwe, nuttige informatie ontvangen. Tot slot wil ik in het bijzonder ook mijn papa, mama, oma en Kato bedanken, die met zeer veel aandachtigheid -en enige trots- mijn thesis nagelezen en verbeterd hebben.

2. Abstract

Deze thesis voert diepgaand onderzoek uit naar zowel het wettelijke als het maatschappelijke kader omtrent pornografische deepfakes. Het hoofddoel was tweeledig: allereerst te onderzoeken of er bestaande juridische mechanismen zijn om slachtoffers van pornografische deepfakes te ondersteunen, en ten tweede te verkennen of dit fenomeen kan worden ingebed in een bredere context van genderongelijkheid. Dit onderzoek werd uitgevoerd door middel van een uitgebreide literatuurstudie gevolgd door interviews met 17 experts, variërend van beleidsmakers tot belanghebbenden, uit zowel België als Nederland. De bevindingen onthullen dat er wel degelijk bestaande wettelijke kaders zijn om slachtoffers van deze deepfakes te ondersteunen, waarbij België zelfs als koploper wordt beschouwd in wetgeving rond deepnudes. Wat betreft het maatschappelijke kader blijkt dat genderongelijkheid een aanzienlijke rol speelt in deze problematiek. Het onderzoek werpt licht op het gendergerelateerde aspect van pornografische deepfakes en benadrukt de bredere culturele en sociale context waarin dit fenomeen zich afspeelt. Dit onderzoek draagt niet alleen bij aan het begrip van de problematiek, maar kan eventueel ook de basis leggen voor toekomstig onderzoek en beleidsvorming in deze complexe en evoluerende kwestie.

3. Inleiding

Rana Ayubb, een Indiase journaliste, werd in 2018 uitgenodigd bij een nieuwsuitzending om haar opinie te geven over de huidige politieke omstandigheden in India. Twee dagen na de uitzending krijgt Ayubb van allerlei goede vrienden een link doorgestuurd. Wanneer de journaliste besluit deze link te openen staat ze perplex. Er circuleert een vervalste pornografische video van haar, met levensverwoestende effecten als gevolg (Ayyub, 2018).

Naar dit fenomeen wordt ook wel verwezen met de term pornografische deepfakes. Hoewel beelden al sinds ze bestaan gemanipuleerd worden, zorgt de opkomst van deepfakes voor een keerpunt in de creatie van namaakbeelden. Met behulp van nieuwe technologieën, zoals artificiële intelligentie en deep machine learning, kunnen ze worden veranderd, nageemaakt en gekopieerd (Sample, 2020). De grens tussen 'echt' en 'getrukeerd' is hierbij zo verdoken dat zelfs de beste detectiesoftware sommige deepfakes niet kunnen herkennen als gefalsificeerd (Zagers, 2021). Hoewel de technologie in heel wat domeinen positief kan worden ingezet, zijn er gegronde redenen tot bezorgdheid. In deze paper wordt ingezoomd op pornografische deepfakes, ook wel *deepnudes* genoemd.

96% van de deepfakes die momenteel online circuleren zijn pornografisch, maar toch vestigt de publieke aandacht zich nog hoofdzakelijk op politieke deepfakes (Gieseke, 2020; Maddocks, 2020). Ook is een (pornografische) deepfake fabriceren zeer gemakkelijk geworden, geavanceerde digitale skills heb je hier niet langer voor nodig (Henry et al., 2018). In enkele seconden kan er een kant-en-klare pornografische video van jou viraal gaan, zonder dat je hier van op de hoogte bent. Ondertussen is dit al bij een aantal vrouwen voorgevallen, en tevergeefs kregen ze niet de wettelijke steun die ze verwacht hadden (Harris, 2018; Gieseke, 2020). Ook versterken pornografische deepfakes bepaalde bestaande maatschappelijke hiërarchieën die op de dag van vandaag nog steeds leven in onze maatschappij (Maddocks, 2020).

Aan de hand van een grondige literatuurstudie en 17 experten-interviews, tracht ik met deze masterthesis antwoord te krijgen op twee verschillende onderzoeksvragen. Als eerste zal ik onderzoeken in welke mate deze problematiek is opgenomen in de Belgische wet. Hierbij wil ik bekijken of slachtoffers al dan niet steun kunnen vinden in reeds bestaande wettelijke bepalingen. Ook de wetgeving van de Europese Unie omtrent dit fenomeen zal onder de loep genomen worden.

Onderzoeksvraag 1: "Wat zijn de bestaande juridische kaders in België met betrekking tot deepnudes en in hoeverre bieden ze adequaat toezicht en bescherming tegen ongeoorloofd gebruik en verspreiding?"

Vervolgens zal ook het breder maatschappelijk kader, waarin we pornografische deepfakes kunnen situeren, bestudeerd worden. Er zal dieper ingegaan worden op de bestaande verhoudingen tussen mannen en vrouwen en op welke manier deze verhoudingen zich manifesteren in pornografische deepfakes.

Onderzoeksvraag 2: "Welke rol speelt de verspreiding van deepnudes in het versterken van bestaande genderongelijkheden en het creëren van nieuwe vormen van gendergerelateerde intimidatie, en hoe kan de samenleving reageren op deze uitdagingen?"

4. Literatuurstudie

4.1 Contextualisering

4.1.1 Deepfakes

Manipulaties van visuele en auditieve media zijn zo oud als media zelf, optische illusies zijn hier een mooi voorbeeld van (Kietzman et al., 2019). Door de snelle ontwikkeling van technologie zijn hier de laatste jaren enkele nieuwe vormen van beeldmanipulatie bijgekomen, waaronder deepfakes (Albahar & Almalki, 2019; Holmes, 2019 Ohman, 2019, Johnson & Diakopoulos). Deepfakes maken gebruik van een vrij recent ontwikkelde softwaretechnologie die gebaseerd is op *deep machine learning* en *artificiële intelligentie* om vals beeldmateriaal te creëren (Albahar & Almalki, 2019). De term deepfakes is afkomstig van het online forum Reddit en is afgeleid van een combinatie tussen 'deep learning' en 'fakes' (Kietzman et al., 2020).

De snel voortschrijdende technologieën maken het makkelijker om valse media te creëren die er niet alleen realistisch uitzien, maar ook realistisch klinken (Greengard, 2020). De populariteit van deepfakes komt niet alleen door de uitzonderlijk realistische resultaten, maar ook door de brede beschikbaarheid ervan (Albahar & Almalki, 2019). De laatste jaren zijn er talloze applicaties en websites op de markt gekomen die gebruikers de mogelijkheid geven om in enkele klikken een deepfake te fabriceren. Sommige experts verwachten dat het gebruik van deepfaketechnologie een grote vlucht zal nemen. Zij voorspellen dat over ongeveer zes jaar meer dan 90% van de digitale content gemanipuleerd zal zijn (van der Sloot et al., 2021).

Artificiële intelligentie is een overkoepelende term voor verschillende computertechnieken en systemen die het menselijk gedrag en denken trachten te overtreffen en begrijpen. Deep machine learning is er hier één van (Floridi, 2018). Deze technologie is in staat om gezichten in foto's en video's te identificeren en te verwisselen. Eerst analyseert het een grote hoeveelheid foto's en opnames met iemands gezicht, om vervolgens een AI-

algoritme te manipuleren. Het gemanipuleerde algoritme zal dan toegepast worden op een video, waarmee het originele gezicht verwisseld wordt met het gemanipuleerde gezicht (Rizzica, 2021). Hierbij is het belangrijk dat de lichaamsbouw van het individu in het originele beeldmateriaal overeenkomt met dat van het vervalste individu. Wanneer dit niet het geval is zal de manipulatie tamelijk zichtbaar zijn. Nieuwe software scant echter automatisch door bestaand beeldmateriaal, op zoek naar overeenstemmend beeldmateriaal. Dit vermijdt dat de gebruiker hier handmatig naar op zoek moet gaan (Gieseke, 2020). Doordat er niets meer nodig is dan fotografische databases, loopt iedereen met een online aanwezigheid het risico om slachtoffer te worden van deepfake- en AI-technieken (Floridi, 2018).

4.1.2 Pornografische deepfakes

4.1.2.1 *Image-based sexual abuse*

Albahar en Almalki (2019) stellen dat, ondanks de positieve aspecten van deepfakes, heel wat mensen de technologie gebruiken voor alarmerende bezigheden. Zoals met elke technologie, is er een risico dat deze op een verkeerde manier gebruikt wordt. Een groot aandeel van de publieke aandacht omtrent deepfakes is gefocust op de implicaties die de technologie met zich meebrengt op politiek vlak, zoals bijvoorbeeld het afnemend vertrouwen in de overheid (Pascale, 2023).

Het is nodig om de aandacht te verschuiven. Een gevaar dat zeer prominent aanwezig is, maar nog enorm onderbelicht is, zijn pornografische deepfakes (Gieseke, 2020; Maddocks, 2020; Johnson & Diakopoulos, 2021).

Maar liefst 96% van de deepfakes die online circuleren zijn pornografisch (Holmes, 2019; Maddocks, 2020; Van der Nagel, 2020; Hao, 2021; Karasavva & Noorbhai, 2021; Van der Sloot et al., 2021).

Seksueel geweld en intimidatie van vrouwen is (helaas) niet nieuw. Het maken of verspreiden van seksuele privébeelden, met of zonder toestemming van de betrokkene, of voor seksuele of niet-seksuele doeleinden, is dat ook niet. Wat wel nieuw is, is de gemakkelijke beschikbaarheid van technologie en media die deze activiteiten vergemakkelijken en intensiveren. Deze technologische vooruitgang heeft geleid tot nieuwe middelen om verschillende vormen van intimidatie en misbruik tegen voornamelijk vrouwen te plegen. Deze vormen van schade kunnen onder een gemeenschappelijke noemer geplaatst worden, namelijk image-based sexual abuse (McGlynn & Rackley, 2017).

Image-based sexual abuse, ofwel IBSA, wordt gedefinieerd als het zonder toestemming maken, delen, of dreigen met het delen van naakt- of seksueel beeldmateriaal. Hieronder valt ook digitaal gewijzigd beeldmateriaal, waarbij het gezicht of lichaam van een persoon over een pornografische foto of video wordt geplakt (Powell et al., 2020). Pornografische deepfakes zijn dus een vorm van image-based sexual abuse omdat het gaat om het zonder toestemming maken en verspreiden van seksueel expliciet materiaal dat kan worden gebruikt om de persoon die in de video of afbeelding wordt afgebeeld, schade toe te brengen (Flynn et al. 2021).

IBSA werd door het publieke beleid en de media voorheen vooral benoemd met de populaire maar omstreden term *revenge porn*, wat wraakporno betekent. Onderzoekers zoals bijvoorbeeld McGlynn & Rackley (2017) en Powell et al. (2020) geven in hun studie een aanbeveling om deze term niet langer te gebruiken en te vervangen door IBSA. Het begrip 'wraakporno' impliceert dat het delen van seksueel expliciete beelden of video's altijd zijn ingegeven door wraak, terwijl in de realiteit de motieven voor dit gedrag veel meer variëren. Overige beweeggronden kunnen bijvoorbeeld intimidatie of dwang zijn (Powell et al. 2020). Bovendien impliceert de term 'wraakporno' dat het slachtoffer op een bepaalde manier verantwoordelijk is voor het misbruik, alsof het delen van het beeldmateriaal een logisch gevolg is op het nemen van de foto (McGlynn & Rackley, 2017). Door de term image-based sexual abuse te gebruiken wordt de aandacht verschoven naar de handelingen van de dader, in plaats van naar die van het slachtoffer. De term legt de

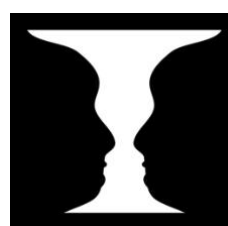
nadruk op het misbruik en de geschonden rechten van het slachtoffer (McGlynn et al., 2017). Bovendien is het een ruimere term die een groter aantal gedragingen omvat, terwijl 'wraakporno' een engere term is die uitgaat van een specifiek motief (Powell et al., 2020).

Getrukeerde pornografische video's zijn geen nieuw fenomeen, denk bijvoorbeeld aan 'morph porn' of 'parasite porn'. *Morphing* is een visuele effectentechniek waarbij de ene vorm in een andere verandert in een vloeiende overgang (Adobe, 2017). Dit kan zich dus uiten in vorm van bijvoorbeeld iemand die doorheen een video langzaam van lichaamsbouw verandert. Parasite porn is dan weer een vorm van porno waarbij fotobewerkingstechnologie wordt gebruikt om foto's van sociale mediaplatformen te halen en vervolgens je gezicht op expliciet en pornografisch materiaal te plaatsen (Mangum, 2019). Deze techniek doet denken aan wat we momenteel zien gebeuren met pornografische deepfakes, alleen *is* parasite porn hier een minder geavanceerde versie van en is de manipulatie vaak zeer duidelijk.

4.1.2.2 Een alarmerende technologie

Overtuigende beelden

Optische illusies zoals de Penrose-driehoek of de Rubin vaas-gezichten illusie tonen aan dat het menselijk brein makkelijk te manipuleren is. Voor het ontstaan van artificiële intelligentie en bijhorende technieken was de beeldmanipulatie in de meeste gevallen nog vrij duidelijk. Intussen is dit door de ontwikkeling van technologie tot een keerpunt gekomen. De relatief nieuwe AI- technieken maken de manipulatie van het menselijk brein nog eenvoudiger (Kietzman et al., 2020).

Penrose-driehoek
(Wikipedia, 2007)

Rubin-vaas
(Wikipedia, z.d.)

Bij deepfakes is de grens met de realiteit vervaagd en onduidelijk (Delfino, 2019; Fallis, 2020). Het is hier zeer moeilijk, soms zelfs onmogelijk, om een echt beeld te onderscheiden van een vals beeld (Ahmed et al. 2022). Doordat mensen compleet vertrouwen op wat ze zien, zullen ze het vervalst beeldmateriaal niet snel in vraag stellen (Van der Nagel, 2020). Voorgaand argument kan ook worden toegepast op pornografische deepfakes. Mensen kunnen het zeer onwaarschijnlijk vinden dat de persoon in kwestie ooit pornografische beelden zou maken, maar zullen dit toch als waarheid accepteren omdat ze vertrouwen op wat ze zien (Kietzman et al., 2020).

Het echtheidsgehalte ligt bij een goed gemaakte deepfake enorm hoog, wat enkele reële maatschappelijke implicaties met zich meebrengt. Fraude en misleiding, haat zaaien, wraakporno, het verspreiden van misinformatie en het beïnvloeden van democratische verkiezingen zijn allemaal voorbeelden van hoe deepfakes zich als een potentiële dreiging kunnen manifesteren. Maatschappelijke gevolgen van dit soort activiteiten bestaan onder andere uit een afnemend vertrouwen in de media, democratie én in de rechtsspraak. Deepfakes belemmeren eveneens het functioneren van deze instituten doordat er zoveel nep beeldmateriaal circuleert (ter Beek, 2021; van der Sloot et al., 2021).

Voorgaand kenmerk verklaart ook waarom de effecten van een pornografische deepfake zo ingrijpend kunnen zijn. De beeldmanipulatie is dusdanig onduidelijk dat mensen dit snel gewoon als een echt beeld interpreteren en zich hier geen verdere vragen bij stellen. Slachtoffers voelen zich erg geïntimideerd en schamen zich (Maddocks, 2020)

Wijdverspreide beschikbaarheid

Sinds het 'debuut' van deepfakes in 2017, blijft deze technologie zich verder ontwikkelen (Ohman, 2019; Maddocks, 2020). Recente softwareontwikkelingen hebben ervoor gezorgd dat de technologie toegankelijker is voor het brede publiek. Gevorderde digitale skills heb

je momenteel niet meer nodig om een deepfake te maken (Henry et al., 2018). Het enige wat je nodig hebt is internettoegang, een smartphone en kant-en-klare deepfake software uit de App- of Play Store. Deze software is niet alleen beschikbaar via de App- of Play Store, ook Google heeft een rijkelijk aanbod van onbeschermde deepfake porn-software. Op dit ogenblik bestaan er maar liefst 3000 websites die gewijd zijn aan het delen van niet-consensuele intieme beelden, voornamelijk van vrouwen en meisjes. Dit aantal groeit razendsnel en heeft potentieel grote gevolgen voor onze samenleving (Panorama Global, 2023).

Momenteel circuleren er enorm veel neppornovideo's, van zowel celebs als van personen die buiten de publieke aandacht staan, op websites zoals bijvoorbeeld *MrDeepfake* (My Image My Choice, 2022). Deze video's zijn gemaakt met behulp van deepfake technologieën en tonen aan hoe de technieken kunnen worden misbruikt in een pornografische context (Kietzman et al., 2020). Ook is het zeer gemakkelijk om online tutorials te vinden, waarin stap voor stap uitgelegd wordt hoe je zo een realistisch mogelijk resultaat kan produceren (Albahar & Almalki, 2019). Voorgaande bevestigt de stelling van Harris (2018), waar zij een paar jaar geleden aangeeft dat een deepfake in slechts een paar seconden gemaakt zal kunnen worden. Toen duurde dat nog een stuk langer (Fallis, 2020).

Vervolgens zorgt ook de obscuriteit of onbekendheid van deepfakes voor een zekere bezorgdheid. Hoewel de hoeveelheid deepfake afbeeldingen en video's exponentieel toeneemt, blijft het onderwerp grotendeels onbekend bij het publiek. Bijna 80% van de mensen weet niet wat deepfakes zijn (Hao, 2020)

Deepfakes zijn een voorbeeld van een eeuwenoude uitdaging. Met de ontwikkeling van nieuwe technieken rijzen er steeds weer vragen over de gevaren ervan. Dit leidt tot een grijs dilemma over de vraag of technici überhaupt een vorm van technologie moeten ontwikkelen als deze een potentieel schadelijk probleem heeft. Een beroemd voorbeeld van dit dilemma was de ontwikkeling van de atoombom. Hoewel deepfakes misschien zijn ontwikkeld met een positief, soms zelfs nuttig doel, is het geen geheim dat door de ruime

beschikbaarheid ervan grote risico's zijn ontstaan. Het is de taak van de ontwikkelaars en de beleidsmakers om deze mogelijke negatieve gevolgen te erkennen en proportioneel te reageren om deze risico's te beperken (Johnson & Diakopoulos, 2021).

Concluderend zijn pornografische deepfakes verontrustend omwille van heel wat verschillende redenen. Iedereen met een online aanwezigheid heeft kans om slachtoffer te worden van deepfake pornografie (Karasavva & Noorbhai, 2021). Slachtoffers van image-based sexual abuse kregen vroeger vaak te horen dat ze 'die intieme foto maar niet hadden moeten maken'. Hoewel deze commentaar hoe dan ook verwerpelijk is, kan deze opmerking bij pornografische deepfakes in ieder geval niet meer gemaakt worden. De technologie stelt mensen in staat om eender welk hoofd op eender welke intieme foto te plaatsen, wat maakt dat het compleet buiten de macht van het slachtoffer ligt (Holmes, 2019). Deepfake pornografie kan heel zware gevolgen hebben op de slachtoffers, die niet te onderschatten zijn (Van der Nagel, 2020; Hao 2021). Op deze specifieke gevolgen zal uitgebreid ingegaan worden in een later deel van de literatuurstudie.

4.2 Wettelijk kader

4.2.1 Huidig kader - België

Het is een feit dat slachtoffers van 'niet-consensuele verspreiding van seksueel getinte beelden en opnames' een zeer lange tijd niet of amper op de Belgische wet konden terugvallen. Sinds 4 mei 2020 is hier verandering in gekomen en werd voorgaande wet opgenomen in het Strafwetboek. Reeds enkele maanden na de inwerkingstelling van het seksueel strafrecht diende de regering een wetsontwerp in om dit te hervormen. Met deze hervorming wilt men het seksueel strafrecht verder moderniseren op verschillende vlakken. In de hervormde wet ligt de focus vooral op 'toestemming' en een verduidelijking van wat dit begrip nu precies inhoudt. Ook seksuele misdrijven krijgen nieuwe definities en worden in sommige gevallen zwaarder bestraft. De wet werd officieel hervormd op 1 juni 2022 (Federale Overheidsdienst Justitie, z.d.).

Wat ook nieuw is aan de hervorming, is het feit dat deepnudes erin worden opgenomen. Voor de wijziging van het seksueel strafrecht, bestond er nog geen enkele rechtspraak of wetgeving inzake dit fenomeen. Wel werd er gesteld dat er rekening moest gehouden worden met nieuwe, opkomende technologieën (Royes, 2022). In het nieuw seksueel strafrecht worden deepnudes gecategoriseerd onder voyeurisme. Er is sprake van voyeurisme wanneer een intiem beeld wordt gemaakt, zonder het medeweten of de toestemming van de afgebeelde persoon. Wanneer er dus een foto of video gemaakt wordt van een persoon en dit beeld op een wijze gemanipuleerd wordt dat het lijkt alsof deze persoon naakt afgebeeld staat, dan is er een intiem beeld gemaakt zonder de toestemming van de afgebeelde persoon. Dit misdrijf wordt onder de Belgische wet bestraft met een gevangenisstraf van zes maanden tot vijf jaar.

Minister van Justitie, Vincent Van Quickenborne, heeft in de strafbaarstelling een onderscheid gemaakt tussen twee verschillende soorten manipulaties van beelden, namelijk (1) volledig gemanipuleerde beelden en (2) gedeeltelijk gemanipuleerde beelden. Deze worden ook onvolledige en volledige deepnudes genoemd.

Volledige gemanipuleerde beelden zijn beelden die in hun geheel gemanipuleerd zijn, maar waar eventueel wel de indruk wordt gewekt dat er een bestaande persoon wordt afgebeeld. Het enige verschil is dat er geen echte, bestaande foto gebruikt wordt.

Bijvoorbeeld: bikinifoto's van een vrouw op Instagram met op hetzelfde account ook naaktfoto's van een andere vrouw, zodat de beelden van dezelfde vrouw lijken. In tegenstelling tot een gedeeltelijk gemanipuleerd beeld, wordt hier geen enkel 'echt' beeld gebruikt. Het beeld is volledig artificieel gefabriceerd.

Gedeeltelijk gemanipuleerde beelden omvatten een bestaand beeld van een persoon, dat met behulp van bijvoorbeeld artificiële intelligentie wordt gemanipuleerd.

Bijvoorbeeld: een deepnude.

Waar gedeeltelijk gemanipuleerde beelden effectief strafbaar zijn onder de bepaling van voyeurisme, zijn volledig gemanipuleerde beelden dat niet. Deze laatste categorie valt momenteel buiten het toepassingsgebied van voyeurisme. Dit zou potentieel schadelijk kunnen zijn, aangezien bepaalde slachtoffers hierbij uit de boot vallen. Als achterpoortje zouden gedeeltelijk gemanipuleerde beelden gecategoriseerd kunnen worden onder 'niet-consensuele verspreiding' wanneer deze beelden publiek gemaakt worden. Hoewel al deze bepalingen te maken hebben met de repressie van het maken en verspreiden van dergelijke beelden, moet er misschien ook meer nagedacht worden over een soort preventieve aanpak (Van der Sloot et al., 2021). De vraag die hierbij rijst is of het überhaupt mogelijk moet kunnen zijn om zo een deepnude te gaan fabriceren.

Er moet nagedacht worden over de strafbaarstelling van het maken en downloaden van deepnude-applicaties. Momenteel is het zeer gemakkelijk om deze applicaties te vinden en vervolgens zelf een deepnude te fabriceren. Dit is geen zaak dat met wetgeving en regulering zomaar kan worden opgelost, *platform responsibility* speelt hier een zeer grote rol. Dit houdt in dat platformen een zekere verantwoordelijkheid moeten opnemen over de zaken die op hun platform plaatsvinden. Dit vraagt een bereidheid tot samenwerking en een zeker verantwoordelijkheidsgevoel van de grote spelers (Burkell & Gosse, 2019). Met de inwerkingtreding van de Digital Services Act in 2022 wordt hier al meer aandacht aan geschonken, wat een positieve evolutie is (Europese Commissie, 2022).

Uit dit onderdeel kunnen we concluderen dat er weldegelijk een wettelijk kader rond deepnudes bestaat in België. Wel is het duidelijk dat hier nog enkele gaten in zitten, zoals bijvoorbeeld de opsplitsing tussen volledige en onvolledige deepnudes. Voor veel partijen zou het gemakkelijker zijn mocht er een expliciete strafbaarstelling bestaan rond volledige deepnudes. Het is onnodig om dit te gaan opsplitsen, ook maakt de opsplitsing het voor velen verwarrend en ingewikkeld (cf. infra).

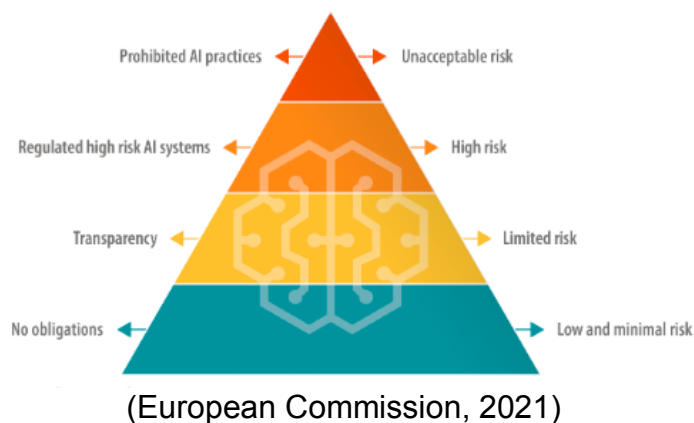
4.2.2 Huidig kader – EU

Ook de Europese Unie heeft enkele bepalingen waarin deepfakes, en meer specifiek deepnudes in worden opgenomen. Welke bepalingen dit nu precies zijn en op welke manier zij deze problematiek opnemen, zal hieronder kort besproken worden.

4.2.2.1 AI Act

In april 2021 introduceerde de Europese Commissie een EU-regelgevingskader voor artificiële intelligentie (AI), ook wel bekend als de AI Act (Veale & Borgesius, 2021). De voorgestelde AI-act is de eerste poging om horizontale AI-regelgeving op te leggen. Het wettelijke kader richt zich op het specifieke gebruik van AI-systemen en de gevaren die daaraan verbonden zijn (Madiega, 2021). Het stelt fundamentele horizontale regelgeving vast voor de ontwikkeling, de handel en het gebruik van AI-gestuurde producten, diensten en systemen op het grondgebied van de EU die betrekking hebben op elke sector (Kop, 2021).

De Commissie maakt gebruik van een risico-gebaseerde strategie, waarbij ze verschillende AI-technologieën onderverdelen in vier categorieën van potentieel risico (Schuett, 2022). De vier risiconiveaus zijn **(1)** onaanvaardbaar risico, **(2)** hoog risico, **(3)** beperkt risico en **(4)** laag of minimaal risico (Madiega, 2021). Met deze methode wordt wettelijk ingrijpen aangepast aan het risiconiveau. Concreet betekent dit dat er strengere regels gelden naarmate het risico toeneemt (Kop, 2021).

Gezien de schadelijke effecten die deepfake technologie kan veroorzaken -en in feite al veroorzaakt- is het nogal verrassend dat de Europese Commissie de technologie heeft geclassificeerd onder AI-systeemtoepassingen met een beperkt risico (Fernandez, 2022). Dit betekent dat deepfake technologieën alleen onderworpen zijn aan een beperkte set van transparantieplichtingen (Madiaga, 2021). Makers zijn wettelijk verplicht om deepfake content te onthullen. In het geval van bekende persoonlijkheden zou de openbare onthulling van pornografische deepfakes de daders echter nauwelijks hinderen, omdat de vraag naar de inhoud niet afhankelijk is van de authenticiteit ervan, noch zou het kijkers verrassen die eerder dachten dat de video nep was (Grady, 2023).

De AI-Act lijkt de schade van deepfake-technologie onvoldoende te dekken. Pornografische deepfakes worden niet eens genoemd in de bepaling. Door deze technologie te classificeren als een systeem met een beperkt risico en dus enkel transparantie te eisen, hangt hier geen expliciete sanctie aan vast. Er zijn dus niet veel redenen voor de daders om zich aan deze 'regel' te houden (Fernandez, 2022). Met andere woorden, daders van schadelijke deepfakes hebben carte blanche als het gaat om de AI-wet.

4.2.2.2 Richtlijn ter bestrijding van gendergerelateerd geweld en huiselijk geweld

Seksueel geweld en intimidatie van vrouwen zoals eerder aangehaald geen nieuw fenomeen. Als antwoord daarop heeft de Europese Commissie een nieuwe bepaling voorgesteld die betrekking heeft op allerlei vormen van geweld tegen vrouwen, de zogenaamde richtlijn ter bestrijding van gendergerelateerd geweld en huiselijk geweld (Europese Commissie, 2022). De richtlijn is een uitgebreid wettelijk kader dat gendergerelateerd geweld en huiselijk geweld in de hele Europese Unie wil voorkomen en bestrijden. Deze verordening omvat voorstellen over de 'niet-consensuele verspreiding van intieme en gemanipuleerde beelden', ook bekend als 'image-based sexual abuse' of 'IBSA' (Rigotti & McGlynn, 2022). Dit wetsvoorstel is erop gericht om IBSA strafbaar te stellen, waardoor daders mogelijk gevangenisstraf krijgen (Grady, 2023).

De wetgeving kan worden gezien als een toevoeging van een groter geheel over het bestrijden van gendergerelateerd geweld, omdat het kan worden gecategoriseerd onder de EU Gender Equality Strategy 2020-2025. Volgende paragraaf uit deze bepaling geeft het doel weer dat de Europese Commissie met deze strategie tracht te bereiken.

“The EU Gender Equality Strategy 2020-2025 confirms the commitment on the European Commission to do all it can to prevent and combat gender-based violence, support and protect victims, and hold perpetrators accountable. The Gender Equality Strategy provides for an ambitious set of measures for ending gender-based violence against women and domestic violence.”

(European commission, 2022, ‘What is the EU doing?’, p.1).

In tegenstelling tot de AI-act worden pornografische deepfakes wel genoemd in de richtlijn ter bestrijding van gendergerelateerd geweld en huiselijk geweld. Volgend citaat geeft weer hoe er hiernaar verwezen wordt in de richtlijn:

*“The offence should also include the **non-consensual production or manipulation**, for instance by image editing, of **material that makes it appear as though another person is engaged in sexual activities**, insofar as the material is subsequently made accessible to a multitude of end-users, through information and communication technologies, **without the consent of that person**. Such production or manipulation should include the fabrication of **‘deepfakes’**, where the material appreciably resembles an existing person, objects, places or other entities or events, depicting sexual activities of another person, and would falsely appear to others to be authentic or truthful. In the interest of effectively protecting victims of such conduct, threatening to engage in such conduct should be covered as well.”*

(European Commission, 2022, recital 19).

Hoewel de richtlijn een fundamentele eerste stap is in de bestrijding van geweld tegen vrouwen en meisjes in de EU, zijn er enkele ernstige beperkingen waarmee rekening moet worden gehouden (Rigotti & McGlynn, 2022). Een eerste beperking is dat de bepaling geen betrekking heeft op niet-seksueel naakt of seksueel beeldmateriaal dat niet volledig naakt is. Gezien het feit dat de gevaren van deepfakes beide zaken omvatten, moet al het intieme materiaal dat zonder toestemming wordt gemaakt en verspreid, worden aangepakt (Grady, 2023). Door alleen seksuele naaktheid strafbaar te stellen, verwaarloost de Europese Commissie de schade die niet-seksuele naaktheid mogelijk kan veroorzaken. Het effect kan altijd schadelijk zijn, ook al is het geen seksueel beeld (Rigotti & McGlynn, 2022).

Bovendien is het voorstel beperkt tot informatie die "toegankelijk is gemaakt voor een groot aantal eindgebruikers" - deze clausule zou geschrapt moeten worden, omdat zelfs het delen van niet-consensuele pornografische deepfakes met één individu al een aanzienlijke psychologische impact kan hebben (Grady, 2023). Voorgaande argumenten komen overeen met de opvatting van McGlynn & Rigotti (2022). Zij stellen dat de richtlijn een *"gemiste kans was om een meer holistische en alomvattende benadering te kiezen van online misbruik, met name seksueel misbruik op basis van beelden, waardoor de miskennis en het onbegrip van de ervaringen van vrouwen wordt voortgezet."* (p.25). Veel organisaties zijn van mening dat een verschuiving in ons begrip van wat online seksueel misbruik nu precies is, een belangrijke rol speelt.

4.2.3 Meer nodig dan enkel een wettelijk kader

Hoewel we in het voorgaand hoofdstuk gezien hebben dat de huidige wetgeving reeds enkele handvaten biedt om slachtoffers steun te bieden, zal dit niet volstaan om de problematiek van nepporno aan te pakken. Er is een combinatie nodig van onder andere een adequaat wettelijk kader, internationale samenwerking, ondersteuning van online platformen, technische oplossingen maar ook reguleringsopties (Burkell & Gosse, 2019; Van der Sloot et al., 2021). Meer educatie over het onderwerp is zeer belangrijk, net zoals onafhankelijke diensten die steun bieden aan slachtoffers (Henry et al., 2018). In dit hoofdstuk zal er beknopt gekeken worden naar initiatieven die verschillende landen

aanbieden met betrekking tot IBSA, waaronder dus ook pornografische deepfakes vallen. Ook zal de potentiële verantwoordelijkheid van grote technologiespelers als bijvoorbeeld Facebook kort besproken worden.

In het Verenigd Koninkrijk hebben verschillende slachtoffers van IBSA een website opgericht, genaamd My Image My Choice. Het doel van deze website is om de stem van overlevenden te versterken en ervoor te zorgen dat wetgeving en beleidsoplossingen gebaseerd zijn op ervaringen van effectieve slachtoffers van de problematiek. De website is gestart ten gevolge van een petitie die de makers in september 2022 hebben opgestart. Deze petitie is te vinden op www.change.org en tracht in te gaan tegen de niet-consensuele verspreiding van seksueel getinte beelden op websites als bijvoorbeeld *MrDeepfake* en *AnonIB*, beide een grote host voor niet-consensuele intieme content. Sites als deze vormen de infrastructuur waardoor seksueel misbruik op basis van beelden kan en blijft groeien. De petitie heeft intussen reeds 54 883 handtekeningen verzameld. Ook zijn er een paar oprichters uitgenodigd voor een bezoek aan het Witte Huis in Washington, naar aanleiding van de Task Force die zij aan het opstellen zijn met als doel online intimidatie aan te pakken. Met het gebruik van de hashtag #MyImageMyChoice wil het collectief zich opstellen als een culturele beweging waar iedereen zich kan uitspreken over hun ervaringen met IBSA, waarbij zowel makers als consumenten aangesproken worden op de gevolgen van hun daden (My Image My Choice, 2022).

Een ander voorbeeld van een initiatief uit het Verenigd Koninkrijk, is een samenwerking tussen de RPH (Revenge Porn Helpline) en SWGfl (Safe, Secure, Online). Ook zij hebben een website opgericht dat gefocust is op slachtoffers van IBSA te steunen en te helpen. De website, genaamd www.stopncii.org, staat voor 'stop non-consensual intimate image abuse'. Het is een gratis tool dat speciaal ontworpen is voor slachtoffers van IBSA en hun in de mogelijkheid stelt om de ongewenst verspreide foto op te laden op de website. Hierna zal www.stopncii.org het hele internet scannen en trachten om alle kopieën te verwijderen. Met een verwijderingspercentage van 90% heeft deze tool al meer dan 200 000 individuele niet-consensuele intieme beelden kunnen verwijderen (<https://stopncii.org/>).

Ook in de Verenigde Staten is een gelijkaardig initiatief opgericht. The National Center on Sexual Exploitation, gesitueerd in Washington, tracht oplossingen te bedenken om IBSA adequaat aan te pakken waaronder diensten voor overlevenden, sterkere staats- en federale wetgeving, de verantwoordelijkheid van online platformen om beeldmateriaal snel te verwijderen etc. Ook bieden ze een service aan voor slachtoffers waar zij een melding kunnen maken van het misbruik en vervolgens gratis met één van de advocaten in gesprek kunnen gaan. Zo krijgen slachtoffers de mogelijkheid om op een toegankelijke manier hulp en rechterlijke steun te zoeken (National Center on Sexual Exploitation, 2022). In België kunnen slachtoffers van seksueel misbruik, waaronder dus ook pornografische deepfakes, hiervan een melding maken bij het Instituut voor de Gelijkheid tussen Vrouwen en Mannen (z.d.). Naar mijn mening is het belangrijk om hier meer rond te sensibiliseren zodat men weet dat dit een mogelijkheid is.

Een globaal voorbeeld van een initiatief, is de Reclaim Coalition. Zij profileren hun als een wereldwijde, slachtoffer-gecentreerde beweging die tracht samen te werken om IBSA te beëindigen. Het dient als een platform voor coördinatie, samenwerking en bijeenkomsten tussen ervaringsdeskundigen, dienstverleners, belanghebbenden, maatschappelijke organisaties, academici, wettelijke instanties en andere stakeholders die zich inzetten tegen het zonder toestemming maken en verspreiden van intiem beeldmateriaal. In februari 2023, heeft de organisatie een rapport naar buiten gebracht genaamd 'I Didn't Consent: A Global Landscape Report on Image-Based Sexual Abuse' waar ze het probleem onderzoeken, alsook de schade die het slachtoffers brengt door hen aan het woord te laten. In het rapport is ook een overzicht te vinden van welke wettelijke bepalingen omtrent IBSA er in verschillende landen van toepassing zijn (Panorama Global, 2023).

Van der Sloot et al. (2021b, p.7) stellen in hun onderzoek enkele reguleringsopties voor. Zij richten zich specifiek naar de Nederlandse wet. Bijvoorbeeld: "Bekijk in hoeverre het wenselijk is om wet- of regelgeving te ontwikkelen waarin het vervaardigen, aanbieden, downloaden of gebruiken van deepfaketechnologie of technologie die kan worden ingezet om deepfakes te genereren wordt verboden" of "Start een publiekscampagne met

informatie over de gevaren van deepfakes, waarin nieuwe sociale normen worden geëxpliciteerd en best practices worden benadrukt”.

Ook moet er meer gefocust worden op educatie en media geletterdheid. Personen moeten realiseren dat niet alles als ‘waar’ moet aangenomen worden. De bevolking moet in staat zijn om kritisch na te denken over beeldmateriaal dat ze zien op sociale media. Om dit te realiseren is het belangrijk dat de samenleving begrijpt wat synthetische media inhoudt en op welke manieren dit zich kan manifesteren. Het is cruciaal dat experts collectief gaan nadenken over problemen als pornografische deepfakes en hoe dit kan voorkomen worden. Experts kunnen bijvoorbeeld nieuwe monitoring technieken trachten te ontwikkelen. Een voorbeeld van zo een monitor techniek is bijvoorbeeld een software waar een persoon een notificatie krijgt wanneer er een deepfake van hen gemaakt wordt (van der Sloot et al., 2021).

Rogers (2020) stelt dan weer voorop dat studenten meer over beveiliging moeten leren. Hij vindt dat er meer aandacht besteed moet worden aan privacy-instellingen en hoe deze een potentieel schadelijke impact kunnen hebben. Een voorbeeld hiervan is een workshop waarin studenten de uitkomsten van bepaalde, verschillende privacy keuzes bespreken. Een suggestie is dat enkele deepfake experts een seminarie komen geven om in te zetten op bewustzijn bij jongeren.

Ook online platformen bezitten een bepaalde verantwoordelijkheid. Platformen als Reddit, Twitter en Pornhub verbieden deepfakes reeds (Harris, 2018; Henry et al., 2018). In praktijk is dit verbod echter niet zo gemakkelijk na te leven, door onder andere inaccurate detectiemethoden en alsmaar ‘betere’ deepfakes (Beres, 2018). Er moet onderzocht worden in welke mate technologiespelers verantwoordelijk zijn, aangezien zij uiteindelijk ook ‘maar een tussenpersoon’ zijn. Wel zouden zij bepaalde functies kunnen inbouwen, bijvoorbeeld een flagging systeem, die toelaten om content te rapporteren en te verwijderen. Later in deze studie zal er dieper ingegaan worden op het onderdeel *platform responsibility*.

4.3 Maatschappelijk kader

96% van de deepfakes zijn pornografisch en maar liefst 90% van de slachtoffers zijn vrouwen (Holmes, 2019; Farish, 2021). Deze cijfers tonen aan dat de onderliggende problemen van pornografische deepfakes breder en maatschappelijk van aard zijn. Pornografische deepfakes zijn een nasleep van een gebrek aan respect voor vrouwen en het objectiveren van het vrouwenlichaam dat al jaar en dag heerst in onze maatschappij (van der Sloot et al., 2021). De kwestie maakt deel uit van een groter geheel, een geheel waar er al jarenlang geweld is naar vrouwen toe (McGlynn et al., 2017). Pornografische deepfakes versterken bepaalde bestaande hiërarchieën die op de dag van vandaag nog steeds leven in onze maatschappij (Maddocks, 2020). Ze zijn een reproductie van de patriarchale verhoudingen, aanwezig in alle instituten en hedendaagse maatschappijen (van der Sloot et al., 2021). Hieruit kan geconcludeerd worden dat de problematiek van pornografische deepfakes *gendered* van aard is (Farish, 2021). De betekenis van het probleem wordt hier mee bepaald door wat het betekent om vrouwelijk of mannelijk te zijn in een bepaalde situationele context (Felipe & Pirlott, 2006).

Het is een vaak geziene trend dat deepfake pornografie zich richt op vrouwen die opkomen voor hun waarden en voor hun rechten als vrouw. Vrouwen met een kritische stem worden het zwijgen opgelegd op een wrede, meedogenloze manier (Hao, 2021). Rana Ayyub, een Indiase journaliste, wordt in 2018 slachtoffer van pornografische deepfakes nadat ze zich op televisie uitspreekt over seksueel geweld. Het duurde niet lang tot de video circuleerde in politieke kringen (Ayyub, 2018). De bedreigingen richting Ayyub als gevolg van de deepnude werden zo ernstig dat de Verenigde Naties moesten ingrijpen (Nickert, 2023). Ook in Maddocks (2020) haar onderzoek zijn de twee slachtoffers in kwestie vrouwen die zich in het openbaar uitspreken over seksueel geweld. Volgend citaat van een slachtoffer illustreert het argument uit deze paragraaf zeer goed: *“It really makes you feel powerless, like you’re being put in your place. Punished for being a woman with a public voice of any kind. That’s the best way I can describe it. It’s saying, ‘Look, we can always do this to you’.”* (p.5). Een belangrijke notie die hierbij moet gemaakt worden is dat niet alleen bekende personen slachtoffer zijn van deepnudes. Het is een problematiek die vrouwen uit alle

lagen van de maatschappij treft, ook onbekenden. Dit komt dan meestal voor in vorm van *revenge porn* of een poging tot iemand in een bepaalde greep te houden (Van der Nagel, 2020).

Ook Tim Berners-Lee, oprichter van het internet, erkent dit probleem. In 2020, ter gelegenheid van het 31^e jubileum van de World Wide Web heeft hij een open brief geschreven. In deze jaarlijkse brief tracht Berners-Lee te reflecteren op de uitdagingen waar we voor staan om het web een open plek te maken waar iedereen welkom is. De brief, genaamd 'Why the web needs to work for women and girls', bevestigt bovenstaande argumenten. Volgend citaat uit de brief illustreert dit: *"I am seriously concerned that online harms facing women and girls — especially those of colour, from LGBTQ+ communities and other marginalised groups — threaten that progress."* (World Wide Web Foundation, 2020).

Het beleid heeft al veel van zich laten afweten wanneer het gaat over criminaliteiten aanpakken waarbij vrouwen en meisjes het voornaamste doelwit zijn (Citron & Franks, 2014). Het feit dat er maar sinds twee jaar een wet is die slachtoffers van image-based sexual abuse beschermt illustreert dit argument. Hoewel er al veel vooruitgang is geboekt op het gebied van gendergelijkheid blijft een groot deel van de sociale, juridische en politieke macht in handen van mannen (Citron & Franks, 2014). Reeds decennialang worden vrouwen seksueel geobjectificeerd, maar veel actie is hier nog niet tegen ondernomen (Holmes, 2021). De strijd om huiselijk geweld, aanranding en seksuele intimidatie als ernstige problemen te erkennen is lang en moeilijk geweest, en toch blijft de neiging om deze problemen te minimaliseren bestaan. Image-based sexual abuse treft veel vaker vrouwen dan mannen en heeft vaak ook veel ernstigere gevolgen voor hen (Farish, 2021). De gretigheid om de schade van dit probleem te minimaliseren is dan ook helaas voorspelbaar (Citron & Franks, 2014).

De totstandkoming van wetten en juridische praktijken wordt in de eerste plaats ingegeven door de publieke opinie. Terwijl wetten tegen het delen van beelden van ex-partners op vrij veel steun kunnen rekenen, is er veel minder steun voor het beleid inzake de verspreiding

van zelfgemaakte foto's en video's. De steun voor strafbaarstelling van het delict wordt deels bepaald door de rol van het slachtoffer. Dit is het gevolg van een bepaalde opvatting die suggereert dat vrouwen die openlijk uiting geven aan hun seksualiteit, worden beschouwd als slachtoffers die minder bescherming verdienen. Het voorheen aangehaalde argument 'dat ze die foto maar niet hadden moeten maken' komt hier weer naar boven (Maddocks, 2020).

Vrouwelijke lichamen die online worden verspreid, worden vaak geassocieerd met promiscuïteit, terwijl beelden van naakte mannen een andere status krijgen. Dit gendervooroordeel, in combinatie met online risicogedrag leidt vaak tot *victim blaming*. Hoewel de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen vandaag de dag grotendeels is opgeheven, is deze constatering een bewijs van een nog steeds bestaand paternalistisch strafsysteem dat vrouwen wil beschermen en tegelijkertijd hun seksuele vrijheid sterk inperkt. Dit toont aan dat vrouwen nog steeds een ondergeschikte positie hebben in de samenleving (Lageson et al., 2018). De vragen die hierbij rijzen zijn bijvoorbeeld: 'In welke mate beïnvloedt het feit dat de slachtoffers vooral vrouwelijk zijn, de juridische benadering ervan?' of 'Heeft het geslacht van het slachtoffer invloed op de geloofwaardigheid ervan?'. Verder onderzoek kan zich eventueel focussen op voorgaande onderzoeksvragen.

Bovenstaand overkoepelend probleem is niet enkel terug te zien bij pornografische deepfakes, maar komt naar voor bij elke vorm van seksueel geweld. Bij het aanpakken van dit kernprobleem is het nodig om verder te kijken dan wetten en regels. We moeten ons als maatschappij focussen op de heersende impuls die gericht is op vrouwen naakt willen zien zonder hun toestemming. Wanneer we dit niet doen, zal de vicieuze cirkel van seksueel geweld naar vrouwen toe hoogstwaarschijnlijk standhouden. De technologie zou niet tegen vrouwen gebruikt worden, mocht deze niet bestaan in een vrouwonvriendelijke omgeving. Er zijn geen deepfakes nodig om vrouwenhaat te uiten, het enige wat je nodig hebt is een negatieve houding ten opzichte van vrouwen gekoppeld aan de wens om deze houding openbaar te maken (Burkell & Gosse, 2019). Uit al deze handelingen is een *common denominator* te halen, namelijk die van intimidatie en mishandeling, hoofdzakelijk tegen vrouwen (McGlynn et al., 2017).

4.4 Impact slachtoffers

De laatste twintig jaar is de technologische wereld zich non-stop aan het ontwikkelen. Momenteel zijn we op een punt gekomen dat vanaf beeldmateriaal online staat, dit meteen talloze keren gereproduceerd wordt. Het is een uitdaging om iets voor eens en voor altijd van het internet te verwijderen. De kans is reëel dat slachtoffers levenslang met hun trauma geconfronteerd worden (Instituut voor de Gelijkheid tussen Mannen en Vrouwen, 2020). Mede om deze reden hebben pornografische deepfakes het potentieel om een verwoestende impact hebben op hun slachtoffers (Albahar & Almalki, 2019; Johnson & Diakopoulos, 2020). Het Belgisch rechtssysteem heeft sinds 4 mei 2020 (cf. supra) de mogelijkheid om verspreiders te verplichten om bepaalde beelden te verwijderen (Lemmens, 2020). In praktijk is deze verplichting echter niet altijd gemakkelijk na te leven, door onder andere de typerende kenmerken van het internet.

Slachtoffers zijn zich bewust van de werking van het internet en weten dat het niet altijd eenvoudig is om beeldmateriaal volledig te verwijderen. Het gevoel van permanentie zorgt voor een enorme dosis stress bij de slachtoffers (Gieseke, 2020). Voorgaande resulteert in dat vrouwen het gevoel hebben dat ze de controle over hun eigen lichaam totaal kwijt zijn. Nu bepaalt het internet wie een intiem beeld van hun lichaam te zien krijgt, en niet de slachtoffers zelf. Het gevoel van machteloosheid is hier zeer groot (Bates, 2016). Er rijzen vragen bij het slachtoffer zoals bijvoorbeeld wat dit zal betekenen voor hun carrière, hun toekomst en hun dromen (Holmes, 2019).

De angst dat bekenden de foto gaan zien en hierover gaan praten, mag ook niet onderschat worden. Het gevoel van schaamte kan soms zo groot worden dat slachtoffers het gevoel hebben dat ze moeten verhuizen of van job veranderen. In extreme gevallen durven mensen zelfs niet meer buiten te komen en is er sprake van complete isolatie, wat op zijn beurt sneller leidt tot een depressie (Instituut voor de Gelijkheid tussen Mannen en Vrouwen, 2020; Rogers, 2022).

Andere mentale gevolgen die slachtoffers ervaren zijn bijvoorbeeld de ontwikkeling van een posttraumatische stress stoornis of een angststoornis. Sommigen belanden in een depressie en verliezen al hun zelfvertrouwen. We merken op dat deze gevoelens vaak worden omgezet in negatieve *coping*-mechanismen zoals overmatig alcoholgebruik, medicatie, druggebruik... (Bates, 2016). Slachtoffers verliezen vaak ook hun vertrouwen in andere mensen en worden achterdochtig. Wanneer Helen Mort slachtoffer werd van pornografische deepfakes stelde ze heel haar sociale kring in vraag, zelfs haar eigen man. Het laat slachtoffers twijfelen aan hun eigen realiteit (Hao, 2021). In sommige gevallen zijn de vrouwen in kwestie dusdanig getraumatiseerd dat ze zich totaal terugtrekken uit de digitale wereld (Instituut voor de Gelijkheid tussen Mannen en Vrouwen, 2020). Slachtoffers die wel kiezen voor een verdere online aanwezigheid, zijn vaak veel oplettender met de inhoud die ze plaatsen (Ayyub, 2018).

“You can call yourself a journalist, you can call yourself a feminist but, in that moment, I just couldn’t see through the humiliation. From the day the video was published, I have not been the same person. I used to be very opinionated, now I’m much more cautious about what I post online. I’ve self-censored quite a bit out of necessity. I always thought no one could harm me or intimidate me, but this incident really affected me in a way that I would have never anticipated”

(Ayyub, 2018, p. 1).

Uit een onderzoek van Rogers (2022) bij slachtoffers van image-based sexual abuse blijkt dat 26% zelfmoordneigingen had, 12% een zelfmoordpoging hebben ondergaan en 32% hun zelfvertrouwen kwijt zijn. Ook gaven sommige slachtoffers aan dat ze gestopt zijn met school, zich isoleren van vrienden en familie en drug- en alcoholmisbruik. In een ander onderzoek van Amnesty International (2017) blijkt dat 55% van de slachtoffers stress en daaropvolgend slapeloosheid ervaren. Die slapeloosheid leidt dan weer tot concentratieproblemen. Het is schrijnend dat we duidelijke cijfers hebben van de impact op de slachtoffers en dat er nog zodanig veel landen zijn dat IBSA niet aanzien als een crimineel feit.

Hao (2021) stelt dat de mentale gevolgen van deepfake porno gelijkaardig zijn voor die van IBSA in de 'reguliere' vorm, zoals bijvoorbeeld sexting. Slachtoffers van beide delicten ondervinden zeer gelijkaardige symptomen. Bates (2016) poneert in haar onderzoek dat de impact van IBSA sterk overeenkomt met die van andere seksuele criminaliteiten. Vanwege deze opvallende overeenkomsten kan worden geconcludeerd dat deepfake pornografie dezelfde ernstige mentale gevolgen teweegbrengt dan andere seksuele misdaden. Het fenomeen mag niet langer onderschat worden. Behandelingsstrategieën die gebruikt worden om overlevenden van seksueel misbruikt te helpen, moeten ook ingezet worden bij slachtoffers van pornografische deepfakes (Bates, 2016).

Hoewel de problematiek hoofdzakelijk een negatieve impact met zich meebrengt, zijn er ook enkele positieve gevolgen. Sommige slachtoffers trachten de gebeurtenis om te zetten in iets positief. Ze gebruiken hun stem, ook al werden ze hier de vorige keer op gruwelijke wijze voor gestraft. Ze spreken zich uit over het probleem en hopen dat het serieuzer genomen wordt (Hao, 2021). Het is opvallend dat de negatieve *coping*-mechanismen die slachtoffers ondervinden, na een tijd worden omgezet in positieve *coping*-mechanismen. Vrouwen sluiten zich aan bij belangenverenigingen en doen hun best om terug te keren naar het leven voor het incident. Er heerst een gevoel van *empowerment* doordat ze weten dat ze niet alleen zijn. Bovendien trachten ze het probleem meer op de voorgrond schuiven, hopen op meer publieke aandacht voor pornografische deepfakes en de gevolgen ervan (Maddocks, 2020).

4.5 Conclusie

In conclusie, het fenomeen van deepfakes, met specifieke aandacht voor pornografische deepfakes, illustreert de kracht van moderne technologieën in het manipuleren van visuele en auditieve media. De ontwikkeling van deepfakes, gebaseerd op deep machine learning en artificiële intelligentie, heeft geleid tot de creatie van overtuigende en realistische valse beelden en video's (Albahar & Almalki, 2019). De grens tussen echt en vals is vervaagd, wat maatschappelijke implicaties met zich meebrengt, zoals het verspreiden van misinformatie, haatzaaien en politieke manipulatie (Pascale, 2023).

Binnen dit bredere kader is er ook de opkomst van pornografische deepfakes, een alarmerende en verontrustende ontwikkeling. Deze technologie maakt het mogelijk om seksueel expliciet materiaal te creëren waarbij het gezicht van een individu digitaal gemonteerd wordt op beelden, zonder hun toestemming (Van der Nagel, 2020). Het gemak en de toegankelijkheid van deepfake-software hebben geleid tot een overvloed aan pornografisch misbruikmateriaal, waarbij iedereen met een online aanwezigheid het risico loopt om het doelwit te worden van image-based sexual abuse (Floridi, 2018). Dit soort misbruik heeft diepgaande gevolgen voor de slachtoffers, variërend van intimidatie en schaamte tot complete isolatie (Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen).

IBSA, en dus ook een pornografische deepfake, is grotendeels gendergebonden omdat het vooral wordt gebruikt om vrouwen te vernederen en in diskrediet te brengen. De problematiek versterkt bestaande genderhiërarchieën en patriarchale normen, wat leidt tot objectificatie en geweld tegen vrouwen (McGlynn et al., 2017). Ook de reputatie van het slachtoffer beïnvloedt in hoge mate hoe zij worden behandeld door de rechtshandhaving en de samenleving (Lageson et al., 2018). Het is belangrijk om deze gender-bias te erkennen zodat we deze kunnen tegengaan.

Vervolgens blijkt dat er in België reeds stappen zijn genomen om IBSA aan te pakken. De invoering van het herziene seksueel strafrecht op 1 juni 2022, waarin ook bepalingen met betrekking tot deep nudes in zijn opgenomen, is een positieve ontwikkeling (Federale Overheidsdienst Justitie, z.d.). Deze hervorming heeft echter nog enkele hiaten, zoals de scheiding tussen volledig en gedeeltelijk gemanipuleerde beelden, wat mogelijks verwarring kan veroorzaken.

In de bredere context van de Europese Unie zijn er ook inspanningen geweest om dit probleem aan te pakken. De AI Act en de Richtlijn ter bestrijding van gendergerelateerd en huiselijk geweld bevatten bepalingen met betrekking tot deepfakes, waaronder pornografische deepfakes. Echter, deze regelgeving heeft nog enkele tekortkomingen, zoals beperkingen in de definitie van schadelijke content en de focus op seksuele naaktheid.

Hoewel wettelijke maatregelen zeer belangrijk zijn, is het duidelijk dat er een bredere aanpak nodig is. Educatie, bewustwording en mediageletterdheid zijn essentieel om mensen in staat te stellen kritisch na te denken over online content, inclusief synthetische media zoals deepfakes (Burkell & Gosse, 2019). Er is ook behoefte aan technische oplossingen, zoals monitoringstechnieken om deepfakes te detecteren, evenals samenwerking tussen experts, online platformen en technologiebedrijven om het probleem aan te pakken. Platformen kunnen een rol spelen door middel van rapportagesystemen en het verwijderen van schadelijke content (Van der Sloot et al., 2021).

Kortom, hoewel er al vooruitgang is geboekt in het aanpakken van IBSA, is er nog meer werk aan de winkel om het groeiende probleem van pornografische deepfakes effectief aan te pakken en slachtoffers beter te beschermen. Het kernpunt van mijn onderzoek is om in dialoog te gaan met verschillende experts en diepgaande inzichten te verkrijgen in zowel het bestaande wettelijke kader rond pornografische deepfakes in België als de bredere maatschappelijke context waarin deze fenomenen zich afspelen. Door te praten met deskundigen, wil ik begrijpen hoe effectief de huidige wetgeving is bij het aanpakken van pornografische deepfakes. Daarnaast zal ik *the bigger picture* verkennen, meer bepaald het maatschappelijke kader met betrekking tot deepnudes. Het doel is om aanbevelingen te ontwikkelen voor mogelijke verbeteringen in zowel de wettelijke benadering als bredere maatschappelijke aanpak, en zo bij te dragen aan een effectievere aanpak van dit probleem en een betere bescherming van slachtoffers.

5. Methodologie

5.1 Introductie

De bevindingen in de literatuurstudie zijn het resultaat van een beperkt aantal studies, maar geven toch al een zekere aanleiding tot verhoogde waakzaamheid. Deepfakes lijken zo echt dat ze bijna niet te onderscheiden zijn van de realiteit (Albahar & Almalki, 2019; Holmes, 2019; Ohman 2019; Johnson & Diakopoulos, 2021). De technologie kan op veel positieve manieren ingezet worden, zoals bijvoorbeeld het opsporen van criminelen, entertainmentdoeleinden voor in games en films, medische toepassingen,... Zoals bijna

elke nieuwe technologie, heeft ook deze minder positieve gevolgen (Albahar & Almalki, 2019). Onder andere het echtheidsgehalte van de technologie en het feit dat momenteel iedereen een deepfake kan creëren, zorgen voor een verhoogde nood om hier langer bij stil te staan (Delfino, 2019; Henry et al., 2018).

Momenteel zijn 96% van de deepfakes pornografisch (Holmes, 2019; Van der Nagel, 2020; Hao, 2021; Van der Sloot et al., 2021). In deze literatuurstudie ligt de focus op image-based sexual abuse in vorm van deepfakes. Hieruit blijkt dat er in België zeker degelijke mechanismen bestaan om deze problematiek aan te pakken. Ook zal de circulatie van seksuele deepfakes niet afnemen, enkel nog maar toenemen (Karasavva & Noorbhai, 2021). Het doel van deze paper is om een empirische, exploratieve studie op te stellen die gaat bestuderen in welke mate de problematiek is ondergebracht in het huidig wettelijk kader, alsook hoe dit kan bekeken worden vanuit een maatschappelijk perspectief. De studie zal peilen naar hoe het wettelijk kader rond pornografische deepfakes er volgens verschillende experts uitziet en of zij vinden dat dit al dan niet deel uitmaakt van een grotere maatschappelijke tendens.

Dit deel start met de duiding en verantwoording van de gebruikte onderzoeksmethode: een kwalitatief onderzoek met het gebruik van experts interviews. Hierna zal ik de praktische toepassing van deze methode verder toelichten specifiek gericht op deze case. Deze studie kan bekeken worden als beleidsvoorbereidend werk en eventueel als hulpmiddel gebruikt worden voor de Vlaamse overheid om een adequaat reguleringskader te ontwikkelen die deze problematiek verder aanpakt.

Deze studie situeert zich in het kritisch paradigma. Het uitgangspunt van dit paradigma is maatschappelijk engagement. In deze studie wordt getracht invloedrijke spelers te stimuleren om na te denken over het huidig beleid en de mogelijke tekortkomingen hiervan. De kennis die we trachten te ontwikkelen is waardegebonden en gericht op actie. De werkelijkheid wordt gezien als complex en multidimensionaal (Boeije & Bleijenbergh, 2019). De ontologie van de kritische theorie is geworteld in historisch realisme, waar er sprake is van een geconstrueerde realiteit die gevormd is door bepaalde

machtdynamieken (Paul, 2005). Toegepast op deze case valt dit terug te koppelen naar hoe pornografische deepfakes ingebed zijn in een wereld van heersende, conservatieve verhoudingen tussen mannen en vrouwen in onze maatschappij. De kritische benadering vertoont overeenkomsten met constructivistische benaderingen qua wetenschapsopvatting, maar voegen hier een bepaalde politieke dimensie aan toe (Evers, 2015).

Horkheimer, één van de grondleggers van de kritische theorie, stelt dat onderzoekers drie fasen moeten doorlopen. Als eerste moet er een probleem blootgelegd worden dat over een bepaalde sociale realiteit beschikt. De volgende stap is dat er gekeken wordt naar wie de macht heeft om dit probleem tegen te gaan. Als laatste wordt er een kader opgezet over hoe het probleem gecorrigeerd kan worden (Lincoln & Guba, 2018).

Pornografische deepfakes kunnen bekeken worden als het probleem waar Horkheimer het over heeft. De mensen die in staat zijn om dit probleem aan te pakken, namelijk beleidsmakers en belanghebbenden, zijn bijgevolg de gepaste doelgroep om interviews bij af te nemen. Zij beschikken over een bepaalde macht dat hun in staat stelt een verschil te maken. Tijdens die interviews zal bekeken of er volgens hen momenteel wettelijke systemen bestaan die slachtoffers de gepaste bescherming kunnen bieden, alsook of deze volstaan. Dit kan teruggekoppeld worden naar de laatste stap van Horkheimer, waar het belangrijk is om een kader op te stellen dat het probleem kan verbeteren.

5.2 Onderzoeksmethode

5.2.1 Interviews in theorie

Concreet zal er voor deze studie gebruik worden gemaakt van kwalitatieve experten interviews als onderzoeksmethode. Experten kunnen worden gedefinieerd als mensen die verantwoordelijk zijn voor de ontwikkeling, uitvoering of controle van oplossingen, strategieën of beleidsmaatregelen. Meestal hebben ze een geprivilegieerde toegang tot informatie over groepen personen of besluitvormingprocessen (Van Audenhove, 2018). Verder in deze studie wordt duidelijk dat dit begrip iets ruimer geïnterpreteerd zal worden. De definitie wordt verruimd naar personen die een bepaald belang bij deze problematiek of over specifieke kennis beschikken.

Het algemene doel van deze interviews is om een vergevorderd inzicht te krijgen in ideeën van personen over een bepaald probleem of fenomeen, in dit geval pornografische deepfakes of meer specifiek het huidige beleid en het maatschappelijk kader hierrond (van Assema et al., 1992). Respondenten kunnen verschillende of tegenstrijdige perspectieven hebben die momenteel nog niet in de studie aan bod zijn gekomen (Evers, 2015). Deze methode laat ons toe om dieper te graven in de wereld van de respondent (DiCicco-Bloom, 2006).

Expertinterviews zijn zeer geschikt wanneer er onderzoek wordt uitgevoerd naar een nieuw of onbekend veld waar nog niet veel kennis over beschikbaar is (Döringer, 2020). Experten beschikken over een hoog inzicht in specifieke onderwerpen. Het is ook een relatief snelle manier om een grote hoeveelheid informatie te verkrijgen. Vaak zijn experten ook zeer gemotiveerd, waardoor ze bereid zijn samen te werken en informatie uit te wisselen (Van Audenhove, 2018). Dit onderzoek doelt op een beleidsanalyse, waar expertinterviews wederom zeer bruikbaar voor zijn (Van Audenhove & Donders, 2019).

Er moet rekening gehouden worden met dat de opinie van experten vaak niet neutraal is aangezien zij nog altijd deel uitmaken van een sociaal debat (Van Audenhove, 2018).

Mede om deze reden is het belangrijk om meerdere experts uit dezelfde velden in kaart te brengen.

Ik kies voor een semi-gestructureerd interview. Hier liggen de vragen ongeveer vast maar is er nog genoeg ruimte voor flexibiliteit en eventuele bijvragen. De volgorde van de vragen hoeft niet noodzakelijk exact hetzelfde te zijn. Toch is het belangrijk om hier niet té veel van af te wijken, aangezien dit de data-analyse anders fors zal bemoeilijken (DiCicco-Bloom, 2006 & Hopf, 2004).

5.2.2 Interviews in praktijk

Ik heb 17 experts bevestigd die allen een bepaald belang hebben bij dit onderwerp. Omdat experteninterviews minder lang duren dan doorsnee interviews, was dit goed haalbaar (Meuser & Nagel, 2009). De respondenten zullen opgesplitst worden in twee verschillende categorieën:

- Beleidsmakers
- Belanghebbenden

Het perspectief van de beleidsmakers zal ons toelaten om meer te weten te komen over de huidige wettelijke kaders en hoe deze tot stand gekomen zijn. Van de belanghebbenden kunnen we meer te weten komen over het probleem an sich en hoe dit zich in België manifesteert. Zij kunnen ook advies geven rond bijvoorbeeld een passend reguleringskader. Er zullen twee licht verschillende vragenlijsten opgesteld worden, waarbij er bij de beleidsmakers dieper wordt ingegaan op het wettelijk kader. Het initiële plan was om ook slachtoffers aan het woord te laten komen, om te peilen naar de effectieve impact die dit fenomeen met zich meebrengt. Jammer genoeg bleek dit in de praktijk niet vanzelfsprekend te zijn, mede door het feit dat er nog geen slachtoffers in België bekend zijn gemaakt. Het brengt ook een extra waakzaamheid en gevoeligheid met zich mee en kan potentieel negatieve herinneringen terug naar boven halen. Ondanks het feit dat ik wel actief op zoek ben gegaan naar slachtoffers, heb ik na een tijd besloten om dit aspect te laten vallen. Verder onderzoek kan dit eventueel verder in kaart brengen.

In de interviews zal er gepolst worden naar welke mechanismen er volgens de respondenten al dan niet momenteel aanwezig zijn om de problematiek rond (pornografische) deepfakes te bestrijden. Het interview zal bestaan uit drie luiken: het wettelijk kader, het maatschappelijk kader en mogelijkheden voor sensibilisering rondom de problematiek. In het eerste luik ligt de focus op de huidige wettelijke kaders die al dan niet reeds bestaan. Hier zal ook nagedacht worden over verschillende manieren om pornografische deepfakes te onderwerpen aan een bepaald reguleringskader. Ten tweede zal er bij het maatschappelijk kader gekeken worden of pornografische deepfakes ondergebracht kunnen worden in een grotere maatschappelijke tendens, namelijk genderongelijkheid. Tot slot zal er in het derde luik gekeken worden naar wat er volgens hen moet gebeuren om de samenleving bewust te maken van de problematiek.

Initieel was het plan om alle interviews face-to-face af te nemen, maar uiteindelijk bleek het in praktijk toch makkelijker om dit online via Microsoft Teams uit te voeren. In tegenstelling tot bij kwantitatief onderzoek, is het door het beperkt aantal eenheden hier niet mogelijk om de resultaten te veralgemenen naar de brede populatie. Aangezien dit niet het doel van de studie is, stelt dit zich niet op als een probleem (Den Boer et al., 2005).

5.2.2.1 Respondentenlijst

- **Arnoud Engelfriet (NL)**

ICT-jurist en partner bij adviesbureau in ICT-recht. Daar geeft hij advies aan grote en kleine bedrijven op gebied van informatietechnologie en recht, met name softwarezaken en privacypersoonsgegevens.

- **Aurélie Gilen (BE)**

Momenteel werkzaam als doctoraatsstudente aan Universiteit Antwerpen bij het departement Communicatiewetenschappen. Hier voert ze onderzoek uit naar online seksueel geweld, waaronder deepnudes. Aurélie is seksuologe van opleiding.

- **Can Yavuz (TR)**

Doctoraatsstudent aan Universiteit Gent bij het departement Criminologie. Hier voert hij specifiek onderzoek uit naar de deepfake-technologie en de daarbijhorende implicaties op zowel maatschappelijk als sociaal vlak.

- **Cathérine van De Heyning & Robert De Keersmaecker (BE)**

- *Cathérine van De Heyning* is substituut-procureur des Konings bij het Openbaar Ministerie in Antwerpen, afdeling Mechelen. Ook is ze professor bij Universiteit Antwerpen waar ze onderzoek uitvoert naar de impact van online fundamentele rechten.
- *Robrecht De Keersmaecker* is substituut-procureur-generaal bij het parket-generaal in Antwerpen en hoofdcoördinator van het expertisenetwerk cybercriminaliteit.

- **Charlotte Monchicourt (BE)**

Adviseuse op het kabinet Justitie bij Vincent Van Quickenborne. Ze is vooral bezig met thema's als intra familiaal geweld, seksueel geweld en digitaal seksueel geweld.

- **Herlinde Hiele (BE)**

Media-adviseuse op het kabinet van Benjamin Dalle.

- **Jan Janssen (BE)**

Advocaat gespecialiseerd in geschillenbeslechting met een focus op innoverende bedrijven, waaronder veel technologiebedrijven.

- **Kaat Van der Biesen (BE)**

Attaché-juriste bij het Instituut voor de Gelijkheid tussen de Vrouwen en de Mannen.

- **Katrien Jacobs (BE)**

Onderzoekster aan Universiteit Gent in gender en media, maar vooral digitale media. Ze heeft veel onderzoek gedaan naar seksueel expliciete media en pornografie.

- **Kirstin Van Damme (BE)**

Onderzoekster aan Universiteit Gent bij de vakgroep Communicatiewetenschappen met specifieke aandacht voor media, innovatie en innovatieve communicatietechnologieën.

- **Marc Evenblij – DuckDuckGoose (NL)**

Co-founder bij DuckDuckGoose, een Nederlands bedrijf dat geavanceerde oplossingen biedt om deepfakes te detecteren.

- **Marthe Goudsmit (NL)**

Onderzoekster bij de Universiteit van Oxford, waar ze uitgebreid onderzoek heeft gedaan naar de onder andere de criminalisering van image-based-sexual abuse.

- **Rik Vanreusel (BE)**

Reeds 12 jaar advocaat in strafzaken. Hier behandelt hij alle soorten strafrecht, van een verkeersovertreding tot zware gewelddaden of drugsfeiten. Ook seksueel strafrecht kan aan bod komen.

- **Sander Duivestijn (NL)**

Onderzoeker, schrijver, trendanalist en trendwatcher. Hij is ICT-dienstleverancier bij het verkenningsinstituut Nieuwe Technologie, waar hij de impact die nieuwe technologie op mensen heeft onderzocht. Hij heeft hierover ook een boek geschreven, genaamd 'Echt Nep', waar deepfakes ook in aan bod komen.

- **Tom Ongena (BE)**

Politicus bij Open VLD.

- **Queeny Rajkowski (NL)**

Tweede Kamerlid bij de VVD. Zij houdt zich bezig met alles dat gaat over veiligheid, economie of democratie. Ze zetelt momenteel reeds twee jaar in de Tweede Kamer.

5.3 Data-analyse

De data van de interviews zal gecodeerd worden door middel van een thematische analyse (TA). Er is geopteerd voor een TA omdat deze techniek het mogelijk maakt om betekenispatronen en/of centrale ideeën te identificeren of te ontwikkelen. Vervolgens kunnen deze thema's een leidraad zijn om (percepties van) de werkelijkheid te ordenen, te beschrijven of te interpreteren. Zodra de thema's geïdentificeerd zijn is het belangrijk om te bekijken in welke mate deze relevant zijn voor de onderzoeksvraag. De thematische analyse zal zich baseren op de werkwijze van Braun & Clarke. Dit is een minder gestructureerde versie van TA, die toelaat de thema's gradueel te ontwikkelen in plaats van op voorhand zoals bij de aanpak van Boyatzis (Dusi, 2021). Ter voorbereiding zullen de interviews eerst getranscribeerd worden. Nadien zullen deze op basis van inductief en deductief vastgestelde thema's worden gecodeerd in het codeer-programma MAXQDA. In de bijlage kan u een overzicht terugvinden van de verschillende thema's of codes die ik uit de transcripties gehaald heb met MAXQDA. Deze thema's en de bijhorende verbanden hiertussen kunnen ons eventueel een dieper inzicht verschaffen in zowel het wettelijk kader, alsook het maatschappelijk kader.

5.4 Ethiek

Wat de ethiek van deze studie betreft, zijn er toch een aantal zaken waar rekening mee moet gehouden worden. Een kenmerk van experteninterviews is dat deze vaak niet anoniem worden afgenomen. Natuurlijk is het niet vanzelfsprekend dat iedereen dit ziet zitten. Indien dit het geval zou zijn is er natuurlijk wel een mogelijkheid tot anonimisering. Na alle interviews te hebben afgenomen bleek dat geen enkele respondent hier problemen mee had en ik dus vrij de namen mag noemen. Bij het interviewen van slachtoffers moet er rekening worden gehouden met heel wat gevoeligheden. Als onderzoeker is het

belangrijk bewust te zijn dat een interview een bepaalde impact kan hebben op personen, in het bijzonder wanneer zij zich kwetsbaar opstellen en praten over bepaalde trauma's. Hiervoor is een reflexieve aanpak nodig, om het risico van schadelijke effecten te minimaliseren (Clarke, 2006). Doordat ik uiteindelijk geen slachtoffers geïnterviewd heb, is dit deel minder van belang. Dit kan eventueel wel belangrijk zijn in de toekomst bij verder onderzoek waar slachtoffers van pornografische deepfakes wel bij betrokken worden, wat naar mijn mening zeker nodig is.

6. Resultaten

Dit onderdeel bevat een samenvatting van de bevindingen van het onderzoek. Zoals eerder aangehaald bestaan de interviews uit drie luiken: (1) het wettelijk kader, (2) het maatschappelijk kader (3) sensibilisering/bewustmaking. Deze onderdelen zullen stap per stap besproken worden. In de interviews heb ik getracht een antwoord te krijgen op de eerder aangehaalde onderzoeksvragen:

"Wat zijn de bestaande juridische kaders in België met betrekking tot deepnudes en in hoeverre bieden ze adequaat toezicht en bescherming tegen ongeoorloofd gebruik en verspreiding?"

"Welke rol speelt de verspreiding van deepnudes in het versterken van bestaande genderongelijkheden en het creëren van nieuwe vormen van gendergerelateerde intimidatie, en hoe kan de samenleving reageren op deze uitdagingen?"

Met een focus van deze vragen in gedachten ben ik zoals eerder aangehaald het gesprek aangegaan met 17 respondenten, die allemaal in het bezit zijn van een bepaalde expertise die aansluit bij deze problematiek. Hieruit is zeer veel interessante informatie gekomen die ik op een zo gestructureerd mogelijke manier zal proberen overbrengen naar u, de lezer.

In dit hoofdstuk zal er ook kort gekeken worden naar het bewustzijn rond de problematiek, alsook wat er nodig is om dit eventueel te verhogen. Hierin zal ook een deel over het belang van media-geletterdheid worden meegenomen. Naar mijn mening was het waardevol om

aan de experten te vragen hoe zij dit qua bewustmaking en sensibilisering het best zouden aanpakken, waardoor ik een korte synthese van hun antwoorden wou meegeven.

6.1 Wettelijk kader

In dit deel zal het wettelijk kader rond pornografische deepfakes besproken worden. Zoals aangehaald in punt 4.2.1 zijn pornografische deepfakes sinds 1 juni 2022 opgenomen in het nieuw seksueel strafrecht en dus strafbaar. We hebben gezien dat dit in de Belgische wet wordt opgesplitst in volledig gemanipuleerde beelden en gedeeltelijk gemanipuleerde beelden. Hoewel gedeeltelijk gemanipuleerde beelden (=deepnudes) strafbaar zijn onder voyeurisme, zijn volledig gemanipuleerde beelden dat niet. Deze kunnen ondergebracht worden in 'niet-consensuele verspreiding van seksueel getinte beelden en opnames' wanneer deze publiek gemaakt worden. Hoewel dit al een zeer goed begin is, reizen er toch wat vragen over onder andere de opsplitsing van begrippen, alsook over het feit dat deze maatregelen zich puur richten op repressie van de problematiek en minder op preventie.

Ook zal er in dit hoofdstuk gekeken worden naar hoe België één van de pioniers is op vlak van wetgeving over deepnudes, maar ook over wat er volgens de experten eventueel nog beter zou kunnen. Er zal gepeild worden naar de respondenten hun kennis over het bestaande wettelijk kader en of slachtoffers hier volgens hen al dan niet van een bepaald beschermingsmechanisme kunnen genieten.

6.1.1 Huidige wetgeving

De experten hebben vrijwel allemaal uiteenlopende meningen over hoe pornografische deepfakes effectief in de wet worden ondergebracht. Wel is het voor velen onbekend dat deze problematiek deel uitmaakt van het nieuw seksueel strafrecht en effectief strafbaar is onder voyeurisme. Er zijn maar enkelen die hier volledig van op de hoogte zijn, vooral beleidsmakers of politici. Vaak zijn dit de experten die bijna op dagdagelijkse basis bezig

zijn met deze problematiek. Kaat Van der Biesen bijvoorbeeld, attaché jurist bij het Instituut voor de Gelijkheid tussen de Mannen en de Vrouwen, benadrukt nog eens dat pornografische deepfakes onder voyeurisme vallen sinds de inwerkingtreding van het nieuw seksueel strafrecht. “We maakten de analyse dat deepnudes onder ‘voyeurisme’ of ‘niet-consensuele verspreiding van seksueel getinte inhoud’ konden vallen”, haalt ze aan in het interview.

Cathérine van de Heyning (juriste, onderzoekster en parketmagistrate) stelt dat alvorens de beslissing rond de strafbaarstelling van deepnudes gemaakt werd, hier heel wat verwarrende discussies aan vooraf gegaan zijn. De vraag kwam hier naar boven of volledige deepnudes al dan niet onder voyeurisme konden vallen, aangezien er bij een volledig geconstrueerd beeld dat puur gecreëerd is op basis van iemands gelijkenis -en dus geen echte persoon bevat-, de notie toestemming niet meer van belang is. Door het feit dat er geen ‘echte’ persoon is, kan er sowieso geen toestemming worden gegeven. Bij gedeeltelijk gemanipuleerde beelden zou dit dan wel kunnen, om dat dit gebaseerd is op een echte persoon die wel toestemming zou kunnen geven. Herlinde Hiele, raadgeefster bij het kabinet van Benjamin Dalle, staft deze beslissing met een paragraaf uit een omzendbrief die in 2022 ter verduidelijking van het nieuw seksueel strafrecht werd rondgestuurd:

“De wetgever preciseert verder dat gedeeltelijke deepnudes of deepfakes, zijnde beelden die gedeeltelijk via informaticatools gemanipuleerd werden, onder voyeurisme zouden kunnen vallen, terwijl volledige deepnudes of deepfakes, zijnde beelden die volledig via informaticatools gemanipuleerd werden, hier niet onder vallen, aangezien de inbreuk voyeurisme “gekoppeld wordt aan de toestemming van een bepaald persoon. Deze volledige deepnudes of deepfakes kunnen daarentegen wel beschouwd worden als één van de misdrijven betreffende het verspreiden van beelden van seksueel misbruik van minderjarigen (artikel 417/43 e.v.).” (Herlinde Hiele).

De problematiek an sich is al zeer ingewikkeld en ik betwijfel sterk het nut, alsook de bedoeling van voorgaand argument. Volgende citaten tonen aan dat enkele experts de beslissing van het concept op te splitsen sterk in vraag stellen:

“Als het 100% een deepnude is dan valt het er niet onder maar als het gedeeltelijk is wel. Hoe ze erbij komen, geen idee. Wat ze er eigenlijk mee bedoelen is dat als het van een reële foto is en je maakt daar een deepnude van en uw gezicht is nog altijd herkenbaar dan valt het eronder. Maar als het een volledig geconstrueerd beeld is op basis van iemands gelijkens dan valt het er niet onder. Deze beslissing was het resultaat van een zeer verwarrende discussie.”(Catherine van De Heyning).

“Volledige deepfakes vallen buiten het toepassingsgebied en dit kan problematisch zijn. Bepaalde slachtoffers vallen zo immers uit de boot van gerechtelijke bescherming. Wat als persoon A een naaktfoto verspreidt naar de familie en vrienden van persoon B waarvan A zegt dat B op de foto staat, maar eigenlijk is deze foto volledig gemanipuleerd en heeft B nooit dergelijke foto gemaakt?” (Kaat Van der Biesen).

Charlotte Monchicourt, raadgeefster bij het kabinet van Quickenborne, stelt dan weer dat deepnudes (dus: gedeeltelijk gemanipuleerde beelden) niet onder voyeurisme kunnen vallen. Volgens haar is een deepnude altijd een volledig gemanipuleerd beeld en dus nooit gebaseerd op bestaand beeld van een echt persoon. Volgend citaat uit ons interview maakt dit argument duidelijk: *“Gedeeltelijk gemanipuleerde beelden zijn gebaseerd op beelden van een persoon en worden vervolgens gemanipuleerd. Deepnudes zijn dat niet, want die zijn volledig gefabriceerd en niet gebaseerd op een bestaand beeld van iemand. Dat zijn volledig gemanipuleerde beelden.”.*

Uit de literatuurstudie kunnen we afleiden dat deepfakes, en dus ook deepnudes, weldegelijk zijn gebaseerd op bestaande beelden van een persoon. Hoe realistischer je je deepfake wilt, hoe meer beelden het algoritme van jou zal nodig hebben om dit te kunnen fabriceren (Albahar & Almalki, 2019). Bij een deepnude wordt vervolgens je eigen gezicht

op iemands pornografische video digitaal gemonteerd (Öhman, 2020). Deepnudes vallen dus weldegelijk onder gedeeltelijk gemanipuleerde beelden, aangezien er bestaand beeldmateriaal gebruikt wordt voor de manipulatie. Experts als van de Heyning, Hiele en Van der Biesen bevestigen dit argument in hun argumentatie.

Ondanks de enorme omvang van dit probleem hebben slechts een handvol landen wetten opgesteld die beperkingen opleggen aan niet-consensuele pornografische deepfakes of door artificiële intelligentie gegenereerde pornografische media in het algemeen. Sommige landen, waaronder Australië en Canada, hebben de problematiek geclassificeerd onder de paraplu van niet-consensuele pornografie, waaronder IBSA. Het is opmerkelijk dat slachtoffers in veel landen nog weinig rechten hebben wanneer hun beelden worden gebruikt om pornografische video's te maken zonder hun goedkeuring (Williams, 2023). Uit de interviews is dan ook gebleken dat België geniet van een zekere voortrekkersrol op het gebied van juridische mechanismen met betrekking tot deep nudes, mede omdat de wet de problematiek echt specifiek opneemt. Experte Cathérine van De Heyning benadrukt dit argument en stelt: *"We bevinden ons echt in de voorhoede, bij de avant-garde in de wereld. Op basis van onze rechtspraak zijn we daadwerkelijk veel verder dan de meeste landen."* Desondanks is het toch opmerkelijk dat er nog steeds veel uiteenlopende opvattingen bestaan over de strafbaarstelling van deepnudes.

6.1.2 Moeilijkheden en tekortkomingen van de huidige wetgeving

Uit het vorige deel is gebleken dat er in de Belgische wet een opsplitsing gemaakt wordt wanneer het gaat over de strafbaarstelling van deepnudes. Uit interviews valt af te leiden dat deze opsplitsing zeer verwarrend kan zijn. Ook heeft het als gevolg dat bepaalde slachtoffers buiten de scope vallen en dus geen steun kunnen vinden in de Belgische wet. Of ze moeten dit via achterpoortjes doen, zoals bijvoorbeeld de wet van 'niet-consensuele verspreiding van seksueel getinte beelden en opnames' met als voorwaarde dat het beeld publiek werd gemaakt.

Van der Biesen stelt dat de interpretatie van wat gezien kan worden als gedeeltelijk gemanipuleerd beeldmateriaal wordt overgelaten aan de rechtspraak. In de laatste 30 jaar hebben we gezien dat er duizenden strafwetten zijn aangenomen, waarvan de duidelijkheid en specificiteit soms ontbreekt. Wanneer er geen gemeenschappelijk begrip is van wat er nu precies onder gedeeltelijk en volledig gemanipuleerd beelden valt, kan dit mogelijk leiden tot gefragmenteerde rechtsspraak. Het ene slachtoffer kan dan voor een bepaald feit steun vinden in de wet, terwijl een ander slachtoffer met dezelfde problematiek bij een andere rechter dit niet kan (Hopwood, 2017).

Er is nood aan een alomvattend kader, een kader waarin alle slachtoffers van digitale manipulatie steun kunnen vinden in de wet. Dit is niet alleen belangrijk voor de gedupeerden zelf, het zal de rechtspraak ook bevorderen en vergemakkelijken. Herlinde Hiele stelt bijvoorbeeld dat *“een verduidelijking van wetgeving op zijn plaats is”*. Ook Kaat van der Biesen spreekt zich hierover uit en stelt dat *“een expliciete strafbaarstelling van volledige deepfakes het ongetwijfeld veel gemakkelijker maakt voor slachtoffers om hun rechten te doen gelden.”*. Een verduidelijking van de wet zou dus zeker van pas komen, zo blijkt ook uit volgende quote van van De Heyning: *“De persoon wiens hoofd wordt gebruikt kan duidelijk zeggen dat dat onder voyeurisme valt, maar hoe zit het met iemand wiens borsten gebruikt worden? De schade hiervan is waarschijnlijk redelijk klein, tenzij het er expliciet bij wordt gezet van wie die borsten zijn, dan is de schade weer hetzelfde. Dat zijn dus discussies die voor de rechtspraak zijn overgelaten.”*

Slachtoffers van pornografische deepfakes kunnen momenteel terecht in de wet, maar of ze hier ook effectieve steun kunnen uithalen is momenteel nog onduidelijk. De wet is vaag omschreven en open voor interpretatie van verschillende rechters, wat potentieel problematisch kan zijn. Onderzoekster Aurélie Gilen erkent dit argument met volgend citaat: *“Er is natuurlijk een verschil tussen mechanismen die er bestaan en mechanismen die ook zorgen dat slachtoffers hun recht halen. Er bestaat een wettelijk kader dat toepasbaar is op het fenomeen dat we nu zien, maar of dat iets is waar slachtoffers effectief hun recht uithalen vind ik nog een heel andere vraag.”*

6.1.3 Alternatieve mechanismen

Het nieuw seksueel strafrecht heeft het voor de eerste keer expliciet over deepnudes. Voor de inwerkingtreding van deze wet was deze term nog nergens anders in de Belgische wet vernoemd geweest, stelt Van der Biesen. Hoewel ongeveer alle experts het erover eens zijn dat er juridische mechanismen bestaan om de problematiek aan te pakken, is er slechts een kleine minderheid experts dat het nieuw seksueel strafrecht effectief aanhaalt in de interviews (5 van de 17). Een belangrijke opmerking die ik hierbij moet maken is dat ik 6 experts uit Nederland heb geïnterviewd, die logischerwijs niet of amper op de hoogte zijn van Belgische wetgeving.

Desondanks het feit dat er een consensus is te vinden op vlak van de aanwezigheid van juridische mechanismen, is dit niet het geval wanneer we kijken naar de verschillende soorten wettelijke bepalingen die experts aanhalen.

Belaging, stalking, laster & eerroof, voyeurisme, recht op afbeelding, niet-consensuele verspreiding van seksueel getinte beelden, GDPR,... zijn allemaal verschillende zaken die experts hebben aangehaald. Zo stelt Tom Ongena, Vlaams Parlementslid, dat deepnudes onder belaging of meerbepaald stalking kunnen vallen. Volgens onder andere Arnoud Engelfriet, Nederlands jurist & Kristin Van Damme, onderzoekster aan de UGent, kan de problematiek in laster & eerroof ondergebracht worden.

Bovenstaande bepalingen vallen onder burgerlijke procedures, waarmee je een compensatie kan ontvangen voor de aangerichte schade (Can Yavuz, onderzoeker). Alvorens je een compensatie kan bekomen is het noodzakelijk om een specifieke dader aan te wijzen. Eerder in deze paper zagen we reeds dat dit niet vanzelfsprekend is wanneer het gaat over pornografische deepfakes. Vaak situeren daders zich over de landsgrenzen of zijn hun identiteit moeilijk te achterhalen door bijvoorbeeld het gebruik van fake-profielen. Voorgaande zaken bemoeilijken het proces van effectieve vervolging.

Enkele respondenten erkennen deze problematiek, wat blijkt uit volgende citaten:

Arnoud Engelfriet, Nederlands jurist: *“Als totaal onbekenden dit op een Russische website verspreiden is hier weinig aan te doen. Dan kom je er vaak niet achter wie de dader is, en zelfs al zou je erachter komen dat het die meneer uit Minsk is, dan kan je er niet zoveel aan doen. Dan ga je daar niet achteraan”.*

Tom Ongena: *‘En los van het feit ja, je kan dat in een strafwet schrijven, maar daarmee heb je het nog niet opgelost. Je moet die mensen natuurlijk ook kunnen vinden, en vaak zijn dat dan anonieme, internationale mensen. Probeer ze maar eens te vinden hé.’*

6.1.4 Geen verbod, wel regulering

Uit interviews is gebleken dat een verbod op pornografische deepfakes weinig zinvol is, al dan niet onmogelijk. Hoewel het volgens veel experts waardevol zou zijn om deze problematiek te verbieden, zijn verbodsbepalingen gewoonweg een zeer moeilijke piste. Zo een verbod is moeilijk af te dwingen en vereist de samenwerking met meerdere actoren, zoals bijvoorbeeld grote technologiespelers. Een verbod op pornografische deepfakes is volgens veel experts onmogelijk, hoe valabel dit ook zou zijn. Volgende quotes illustreren dit argument:

Can Yavuz: *“I don’t feel comfortable banning deepnudes. Even the ones with fake news deepfakes and so on. First of all, would banning even be possible?”.*

Kristin Van Damme: *“Verbieden lijkt mij niet de gepaste oplossing. De technologie is er en die zal blijven gebruikt worden. Het is slimmer om daar een kader rond te creëren en richtlijnen op te stellen van wat er wel en niet kan. Ikzelf ben niet iemand die pleit voor het verbieden als oplossing voor een probleem, want dat maakt het in mijn ogen alleen maar erger.”*

Tom Ongena: *“Ik ben altijd een beetje argwanend over verbodsbepalingen omdat voordat je het weet je ook dingen begint te verbieden die je niet wilt verbieden.”*

Ongeveer alle experts zijn het erover eens dat onze huidige wetgeving over juridische mechanismen beschikt die deepnudes kunnen aanpakken. Jan Janssen, advocaat met een specialisatie in technologie, benadrukt dit met volgende quote *“Het huidig wetgevend kader zorgt ervoor dat er beschermingsmechanismen zijn”*. Dit betekent niet dat zij deze procedures adequaat of allesomvattend vinden, maar er zijn alleszins mogelijkheden. Dit blijkt mede uit de uitspraak van experte Aurelie Gilen: *“Er is natuurlijk een verschil tussen mechanismen die er bestaan en mechanismen die ook zorgen dat slachtoffers hun recht halen”*.

6.1.5 China: voorbeeld of vijand?

Hoewel er heel wat landen momenteel bezig zijn met nadenken over hoe ze nieuwe technologieën zoals deepfakes adequaat kunnen aanpakken, is China één van de eerste landen die een effectieve regulering rond deze problematiek heeft opgesteld. Het land stelt dat bedrijven die de technologie aanbieden voortaan de ware identiteit van hun gebruikers moeten kunnen achterhalen. Bovendien moet elke deepfake voorzien worden van een watermerk om aan het publiek duidelijk te maken dat het om gemanipuleerd beeldmateriaal gaat (Hemrajani, 2023).

Aangezien dit toch interessante materie is om te bevragen, heb ik hierover een vraag opgenomen in de interviewleidraad. De reacties hierop waren vrij uiteenlopend. Hoewel veel experts het eens waren over het feit dat een watermerk toevoegen aan gemanipuleerde beelden de problematiek zou vergemakkelijken, kwamen er toch vooral kritische overwegingen naar boven. Als eerste is het van groot belang een deepfake eerst te herkennen alvorens deze gekenmerkt kan worden, wat niet altijd vanzelfsprekend is. Aangezien de problematiek pas vrij recentelijk zo omvangrijk geworden is, staan de detectiemethoden nog niet 100% op punt. De accuratiegraad van detectiebedrijf DuckDuckGoose bijvoorbeeld, ligt momenteel op 93% wat dus ruimte laat voor een

foutenmarge van 7% (Marc Evenblij). Een ander argument dat hiermee gepaard gaat is dat de samenleving een grote afhankelijkheid van deze labels zal hebben en men er automatisch van uit zal gaan dat wanneer iets niet gekenmerkt is, het een echt beeld is. Volgend citaat van onderzoeker Can Yavuz illustreert voorgaand argument: *“I think the most problematic part about this labeling requirement is the fact that society will be like: ‘Oh okay, this is labeled so it’s a deepfake. This is not labeled, so it’s real’. And obviously, there will be malicious deepfakes which won’t be labeled and people will automatically believe it.”*

Ten tweede vroegen sommigen zich af of een watermerk toevoegen voldoende is om het tij te doen keren. De vraag is dan of er effectief anders wordt gekeken naar die deepfake in kwestie dan wanneer het geen watermerk bevat. Aangezien hier nog geen onderzoek naar uitgevoerd is, is het moeilijk om hierover uitspraken te doen. Een andere kritische vraag dat gesteld werd, was of het verplichten van een watermerk voldoende zou zijn om criminelen te doen stoppen. Hoe wordt er bijvoorbeeld voor gezorgd dat er geen achterpoortjes bestaan voor een gemanipuleerd beeld naar buiten te brengen dat geen watermerk bevat? Of hoe weten we dat de crimineel in kwestie dit watermerk hier bij verdere verspreiding er niet gewoon afhaalt? Voorgaande argumenten zijn allemaal belangrijke kritische overwegingen die gemaakt moeten worden wanneer men zou besluiten dit soort regulering in te voeren.

Over het tweede aspect van de Chinese regulering, namelijk identiteitsverificatie, namen de experts een eerder negatieve houding aan. Deze maatregel is volgens velen gewoonweg te ingrijpend, zeker in een land als China dat niet de beste reputatie heeft op vlak van de privacy van hun burgers beschermen (Amnesty International, z.d.). Sommige experts stelden zich dan ook vragen bij het gebruiken van China als lichtend voorbeeld in zo een aanpak. Er zijn heel wat voorbeelden van autoritaire wetgeving in China, waarbij de privacy en de persoonlijke levenssfeer van vaak onschuldige burgers geschonden wordt.

Om te concluderen kan er wel toekomst zitten in maatregelen als bijvoorbeeld een watermerk toevoegen aan het gemanipuleerd beeldmateriaal, mits de kritische aspecten in overweging worden genomen en hiermee ook rekening wordt gehouden. Ook is het belangrijk om na te denken over hoe deze gevaren gecounterd zullen worden.

6.1.6 Verantwoordelijkheid platformen

De verantwoordelijkheid van platformen, ofwel *platform responsibility*, is een onderwerp waar veel discussie over bestaat (Helberger et al., 2017). Grote platformen zoals bijvoorbeeld Facebook en Instagram hebben de laatste 10 jaar een centrale rol ingenomen in het leven van de consument. Hoewel het veel positieve zaken met zich meebrengt, rijzen er vragen over hun verantwoordelijkheid met betrekking tot illegale of schadelijke inhoud die via deze platformen verspreid wordt (European Parliament, 2021). In het kader van deze problematiek heeft de Europese Commissie in 2022 de Digital Services Act (DSA) officieel in werking laten treden. De DSA legt verplichtingen op aan VLOP's (Very Large Platforms - >45 miljoen gebruikers), met als doel een veiligere digitale ruimte te creëren waarin de grondrechten van gebruikers worden beschermd. Door de grote impact die platformen hebben op de samenleving, zijn ze verplicht criminaliteiten te rapporteren en risico's met betrekking tot illegale inhoud (zoals pornografische deepfakes) te analyseren. Er wordt dan bekeken wat de precieze risico's zijn, alsook hoe groot de kans is dat die risico's zich gaan manifesteren op hun platform en hoe ze dat mogelijks kunnen oplossen (European Commission, 2021).

Zoals eerder aangehaald is *platform responsibility* een betwistbaar en moeilijk onderwerp waar veel verschillende meningen over bestaan. Dit argument werd bevestigd door de verschillende interviews. Uit recent onderzoek van Aurélie Gilen (onderzoekster) blijkt dat Snapchat en TikTok grote voorlopers zijn wat betreft de verspreiding van pornografische deepfakes. Het merendeel van de respondenten is het erover eens dat deze platformen een zekere verantwoordelijkheid dragen, maar in bepaalde mate. Ze faciliteren het gebruik en zijn daardoor in zekere mate 'medeplichtig'. Toch blijft het een grijze zone aangezien pornografische deepfakes niet het enige probleem zijn waar platformen mee kampen; de

lijn moet dan worden doorgetrokken. Arnoud Engelfriet, ICT-specialist, illustreert dit argument met volgend citaat: “Je kunt moeilijk zeggen dat platformen aansprakelijk zijn voor deepfakes, maar niet voor bijvoorbeeld copywriting of terroristische inhoud. Je komt dan gelijk in de algemene regels van wanneer een tussenpersoon wel of niet aansprakelijk moet zijn.”. Voorgaand citaat toont de moeilijkheid van deze problematiek goed aan.

Uit de interviews wordt wel duidelijk dat veel grote platformen reeds een bepaalde inspanning doen om illegale inhoud te verwijderen. Veel experts halen aan dat er de laatste jaren een enorme evolutie is gekomen op vlak van ethisch bewustzijn bij platformen. *Notice en takedown*, zoals experte Cathérine van de Heyning het benoemt, is voor veel platformen een belangrijke pijler. Als consument kan je dan bijvoorbeeld een beeld rapporteren waarna het platform in kwestie het verwijderd. Experts halen aan dat de meeste platformen hier zeker toe bereid zijn en ook de nodige inzet en samenwerking tonen. Dit gebeurde voorheen vooral op een passieve manier, waarbij de gebruiker zelf iets moet melden en het platform dit vervolgens zal bekijken en mogelijks verwijderen. De laatste tijd vindt hierin een evolutie plaats, waarbij platformen actief op zoek gaan naar bijvoorbeeld kindermisbruikmateriaal. Het bewustzijn en verantwoordelijkheidsgevoel van platformen is de laatste jaren dan ook significant toegenomen, zo blijkt uit de interviews.

Jammer genoeg ligt het grootste probleem vaak niet bij platformen zoals Snapchat of TikTok maar bij kleinere websites, *rogue sites* zoals Cathérine van de Heyning en Robrecht De Keersmaecker het noemen, zoals bijvoorbeeld MrDeepfake. Vaak zijn dit sites die zich niet veel aantrekken van het feit dat zij een transmitter van illegale content zijn en hebben dikwijls maar één doel voor ogen, namelijk winst maken. *“Wij sturen hen dan een alert dat ze met iets strafbaar bezig zijn, maar dit maakt hen simpelweg niets uit. Vaak weten we ook niet waar ze zich bevinden aangezien ze met VPN-adressen werken die laten uitblijken dat ze ergens anders zijn dan hun effectieve locatie.”*, zegt Robrecht De Keersmaecker. Onder deze rogue sites zit nog een andere laag, namelijk de *registers*. Zij zorgen ervoor dat websites zoals MrDeepfake een domeinnaam kunnen hebben en dus met andere woorden aanwezig kunnen zijn op het internet. Dit zijn dikwijls zeer grote bedrijven, aangezien hier zeer veel infrastructuur voor nodig is. De tools om hen te verplichten tot

samenwerking zijn dan ook zeer beperkt, althans werken sommige registers reeds vrijwillig mee wanneer zij op de hoogte worden gebracht van wat er zich afspeelt op websites die zij een domeinnaam bezorgd hebben. Volgens van de Heyning en De Keersmaecker is het nu van belang om te wachten op het 2^e Protocol van het Cybercrime Verdrag, wat zal toelaten om rechtstreeks met registers te gaan samenwerken. Het is duidelijk dat de Europese Commissie zich bewust is van deze problematiek en hier ook de nodige stappen in onderneemt.

Om te concluderen vinden de meeste experts dat platformen, ofwel *internet intermediaries* (Can Yavuz), een bepaalde verantwoordelijkheid dragen en de verspreiding van schadelijke inhoud faciliteren. Dit betekent niet dat zij hier schuldig zijn of hiervoor aansprakelijk moeten gehouden worden. Platformen zijn uiteindelijk ‘maar’ tussenpersonen en ondernemen momenteel reeds bepaalde inspanningen om die illegale content zoveel mogelijk te beperken. Queeny Rajkowski, kamerlid bij de VVD, illustreert dit met een metafoor: *“Als je een scherp mes koopt in de winkel, kan je daar een brood mee snijden of een moord mee plegen. Wanneer hiermee een moord gepleegd wordt betekent het niet dat diegene die dat mes verkocht heeft ook verantwoordelijk is voor die moord. Als er iemand binnenkomt in de winkel en zegt ‘ik ga een moord plegen, ik heb een mes nodig’ is dat natuurlijk een ander verhaal.”* Deze metafoor, waar een vergelijking wordt gemaakt met de fysieke wereld, toont aan dat dit een ingewikkeld gebied is. Volgens Kaat van der Biesen, attaché juriste bij het Instituut voor de Gelijkheid tussen Mannen en Vrouwen, is het ook belangrijk om na te denken over een meer preventieve aanpak. Als het niet mogelijk zou zijn om dergelijke beelden nog maar te maken of te verspreiden, zou dit de bestrijding van illegale of schadelijke inhoud zeker vergemakkelijken.

6.2 Maatschappelijk kader

Uit de literatuurstudie is gebleken dat pornografische deepfakes een *gendered* aspect hebben. Op maar liefst 90% van alle deepnudes die online circuleren worden vrouwen afgebeeld (Farish, 2021). Onderzoek wijst uit dat deepnudes weldegelijk breder bekeken moeten worden en het belangrijk is om de maatschappelijke context mee te nemen (Burkell & Gosse, 2019). Zoals eerder in de literatuurstudie aangehaald is het opvallend dat we ons na decennia nog steeds bevinden in een paternalistisch systeem waarbij vrouwen seksueel geobjectificeerd worden (Holmes, 2019). Pornografische deepfakes zijn verweven in een groter stelsel van vrouwonvriendelijkheid, met als gevolg dat vrouwen zo goed als altijd het doelwit zijn van deze problematiek (Burkell & Gosse, 2019). Het was voor mij zeer belangrijk de maatschappelijke kant op te nemen in mijn onderzoek dus heb ik dit ook bevraagd in de interviews.

Zo goed als alle experts zijn ervan overtuigd dat deepnudes een nieuw wapen zijn tegen vrouwen, mede omdat ze bovengemiddeld vrouwen treffen. Het *gendered* aspect is zeer belangrijk om rekening mee te houden, volgens Cathérine van de Heyning en Robrecht De Keersmaecker. Gendered betekent niet per se dat iets specifiek tegen vrouwen gericht is, maar dat het gender waarmee een persoon zich identificeert er wel toe doet. Er is een duidelijke trend in mensen die meer slachtoffer zijn van deepnudes, namelijk vrouwen, dus kan er geconcludeerd worden dat dit *gendered* is. Can Yavuz, onderzoeker, stelt dat de problematiek deel uitmaakt van *gendered based violence*. Heise et al. (2002) beschrijven deze term in hun onderzoek als geweld tegen vrouwen en meisjes, puur omdat ze zich met dit gender identificeren. Yavuz staft zijn argument door het voorbeeld aan te halen van een applicatie genaamd Deepnude. Dit is een applicatie waarbij je een foto kan invoegen van een geklede vrouw, waarna Deepnude de kleren verwijdert en er een naaktbeeld wordt gegenereerd. Wanneer men dit met een foto van een man probeert, blokkeert de applicatie. Hij benoemt dit met de term *gendered by design*, waarmee er wordt bedoeld dat de ongelijkheid die heerst letterlijk in het algoritme is ingebouwd. *“If you cannot undress men, it automatically targets women”*, stelt Yavuz.

Het valt op dat vooral de vrouwelijke respondenten de problematiek linken aan een breder maatschappelijk kader. Volgens Kaat van der Biesen is het belangrijk dat we bij het analyseren van deze problematiek belangrijke tendensen als het in diskrediet brengen van vrouwen en de in vraagstelling van de gelijkheid tussen mannen en vrouwen, niet negeren. Volgens haar zijn pornografische deepfakes een verontrustende evolutie wat online vrouwenhaat betreft en valt dit niet te ontkennen. Ook Katrien Jacobs, onderzoekster, gaat akkoord met deze stelling. Het anti-genderement waar deepfakes volgens haar over beschikken is moeilijk te negeren. Ook zij koppelt dit terug aan een grotere maatschappelijke tendens die volgens haar overal wat begint te leven. De abortuswet die recentelijk is aangepast in de VS toont dit mee aan. Hoewel ze zelf aangeeft dit nog verder te willen onderzoeken, vermoedt ze dat dit te maken heeft met een soort verrechtsing van de maatschappij. Zij ziet ook dat niet enkel vrouwen toenemend online worden aangevallen, maar ook seksuele minderheden zoals bijvoorbeeld LGBTQA-activisten.

Opmerkelijk is ook dat er een zeker cultureel aspect meespeelt. Dit wordt bevestigd in interviews met Kristin Van Damme, Marc Evenblij en Catherine van de Heyning. Zowel Van Damme als Evenblij halen het voorbeeld van de Indiase journaliste Rana Ayyub aan, wat in de literatuurstudie reeds besproken werd. Van Damme stelt dat Ayyub effectief het land is moeten ontvluchten omdat zij niet van dat imago afgeraakte. Evenblij bevestigt dit argument en koppelt hieraan dat seks in India nog veel meer een stigma is dan in Nederland. Het land van herkomst speelt dus ook een grote rol in hoe er met de problematiek wordt omgegaan. Welmoed Slijtsma, een Nederlandse presentatrice waarvan ook een deepnude gemaakt is, heeft het hier logischerwijs ook zeer moeilijk mee gehad maar kan gewoon haar job blijven uitoefenen, stelt Evenblij. Volgens Van Damme heeft dit te maken met het feit dat wij in de Benelux een vrij robuuste media-omgeving hebben die ervoor zorgt dat ons imago niet blijvend besmet blijft. Ook van De Heyning stelt in haar argumentatie dat het belangrijk is om rekening te houden met de culturele component.

Onderzoekster Marthe Goudsmit vindt het zeer belangrijk om deze problematiek breder te kaderen. Volgens haar kan de problematiek gesitueerd worden op de *continuum of violence*. Dit begrip is voor het eerst aangehaald in een onderzoek van Cockburn (2004), waar het wordt beschreven als een soort geweld dat eigenlijk constant aanwezig is en er af en toe een piek plaatsvindt. Dit continuum betreft het brede scala van geweld tegen vrouwen, van de loonkloof tot image based sexual abuse. Volgens Goudsmit zijn deepnudes één van die pieken en neemt deze piek een zeer ernstige vorm aan. Ook van de Heyning vindt het belangrijk dit breder te kaderen. Met volgende quote illustreert ze dit argument op een duidelijke manier:

“In de maatschappij zijn er reeds bepaalde problematieken. Er is bij wijze van spreken een spoorlijn die er ligt, één die best wel verankerd is. Een voorbeeld daarvan is dat vrouwen reeds decennia als seksobject gezien worden. Op die spoorlijn komt elke keer een nieuw wagonnetje. We merken alleen op dat het wagonnetje van digitalisering voor een enorme versterking zorgt en een grote druk op de spoorweg uitoefent. Uiteindelijk zullen we de sporen moeten verleggen als we willen dat het de andere richting uitgaat.”

Volgend citaat uit het interview met Yavuz illustreert bovenstaande argumenten nogmaals:

“People didn’t see the discrimination in the workplace against women. They didn’t see it as a problem for literal ages. Now we look back at it like “what the hell were we thinking?”. I think deepfake porn will probably be something like this.”

Hoewel voorgaande argumenten nog bevestigd moeten worden door verder academisch onderzoek, kunnen we reeds met enige zekerheid constateren dat pornografische deepfakes gericht naar vrouwen mogelijks deel uitmaken van een groter, heersend maatschappelijk paradigma. Dit blijkt zowel uit de literatuurstudie als uit de verschillende interviews. Een wettelijk kader dat slachtoffers adequate hulp kan bieden, in combinatie met allerhande reguleringsopties en een brede bewustmaking, zal onvoldoende zijn om het probleem aan te pakken. Uit dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat er een cultuurverandering moet komen. Als het onderliggende probleem niet wordt aangepakt

zullen er steeds weer nieuwe uitingen komen, waaronder bijvoorbeeld deepnudes. De genderspecifieke aard van het probleem moet dringend erkend worden, en dan vooral de sociale en culturele context waarin vrouwenhaat in alle vormen, inclusief niet-consensuele neppornografie, gedijt (Burkell & Gosse, 2019).

6.3 Bewustzijn & media-geletterdheid

6.3.1 Bewustzijn

Zoals eerder in dit onderzoek aangehaald, is er een combinatie van verschillende zaken nodig om dit probleem op een effectieve manier te bestrijden. Bewustmaking is hier ook een belangrijk onderdeel van. Uit een onderzoek van Powell et al. (2020) blijkt dat er zeer weinig bewustzijn is over dit onderwerp. Velen weten bijvoorbeeld niet of IBSA wel of niet wordt aanzien als een crimineel feit in hun land van herkomst. Het is belangrijk om dit bewustzijn op te voeren zodat de samenleving beseft wat de problematiek inhoudt en ook wat je er zelf als burger kan tegen doen. Ik ben hierover met de respondenten in gesprek gegaan en heb gevraagd of bewustzijn volgens hen waardevol kan zijn, alsook op welke manier dit zich zou moeten uiten.

Alle respondenten vinden het belangrijk dat er meer bewustzijn komt rond dit onderwerp. Veel experts zijn van mening dat dit reeds een groeiend fenomeen is. Tom Ongena, politiker, geeft aan dat pornografische deepfakes meer en meer worden gedekt in de traditionele media. Zo haalt hij het voorbeeld aan van de Amerikaanse gamer QTCinderella, die had ontdekt dat er deepnudes van haar circuleren. Vervolgens zijn hierover zeer veel nieuwsartikelen verschenen. Volgens hem is dit een goede manier om het bewustzijn bij de brede bevolking te doen groeien. Ook volgens Kristin Van Damme is het bewustzijn omtrent dit onderwerp op een positieve manier aan het evalueren. Volgens Aurélie Gilen gaat dit dan weer hand in hand met het aantal slachtoffers. Hoe meer mensen dit zal treffen, hoe meer mensen zich hier bewust van zullen zijn. Over het algemeen is het belangrijk om de kennis met betrekking tot dit onderwerp significant te verhogen. Rik

Vanreusel, advocaat, stelt ook dat er momenteel te weinig maatschappelijk debat is, puur omdat er geen kennis is over het onderwerp.

Volgens experts als van de Heyning, De Keersmaecker, Yavuz, Duivestein en Janssen is het belangrijk om je hierbij te focussen op bepaalde doelgroepen. Het is vaak zo dat diegene die de wetten opstellen geen volledig begrip hebben van wat de problematiek precies inhoudt (Yavuz). Mede om deze reden is het belangrijk om experts maar ook slachtoffers te betrekken bij de totstandkoming van een wettelijk kader. Ook is het waardevol om in te zetten op ouders en leerkrachten. Zij komen vaak nog van een generatie die niet met technologie is opgegroeid, terwijl zij degene zijn die de komende generatie moet vormen en opvoeden. Bewustzijn bij deze groep valt alleen maar te bereiken door lang doorgedreven campagnes (van de Heyning & De Keersmaecker). Duivestein stelt in het interview ook dat het belangrijk is dat er centrale meldpunten komen in België en Nederland, zoals bijvoorbeeld het eerder aangehaalde initiatief in het Verenigd Koninkrijk (cf. supra).

Hoewel voorgaande argumenten allemaal gaan over bewustmaking bij het brede publiek is het volgens de meeste experts nog belangrijker om de focus te verleggen naar de dader en preventief te werken. Het is belangrijk dat zij beseffen wat voor impact dit potentieel op iemand kan hebben. Queeny Rajkowski, politicus bij de VVD, gelooft erin dat er mannen zijn die hun gedrag zouden aanpassen wanneer ze op de hoogte zijn van de schadelijke gevolgen die de problematiek met zich meebrengt. Volgens haar menen er momenteel veel mannen een 'onschuldig filmpje' te maken en zouden ze hier niet meer zo over denken wanneer ze de effectieve impact kennen die dit mogelijk op een slachtoffer heeft. Voorgaande zou eventueel een aanbeveling kunnen zijn voor verder onderzoek. Volgens Arnoud Engelfriet is het discours momenteel 'als het gebeurt, is het jouw schuld want jij bent onvoorzichtig geweest'. Dit is volgens hem een kwalijk standpunt dat moet worden omgekeerd. In plaats daarvan zou het vanuit het standpunt van de daders bekeken moeten worden, waarin we ze laten nadenken over waarom ze dit doen en verspreiden. Ook volgend citaat van Aurélie Gilen illustreert voorgaande argumenten: *"Het is belangrijk het van een omgekeerde richting te bekijken. We moeten kijken vanuit het perspectief van*

de dader en bijvoorbeeld zeggen van “Jullie gebruiken zo een applicatie en maken een vals beeld van iemand, wat een zeer grote impact op die persoon kan achterlaten”. We moeten hen duidelijk maken dat hun gedrag weldegelijk consequenties heeft.”

Volgens experte Aurelie Gilen is er ook een keerzijde van de medaille wanneer het gaat over bewustmaking. Doordat er momenteel nog niet enorm veel mensen op de hoogte zijn van de problematiek, zullen campagnes misschien resulteren in een bepaalde nieuwsgierigheid. Zij vreest dan juist voor een toename in slachtofferschap en daderschap, omdat mensen het bijvoorbeeld ‘eens willen proberen’. Ze stelt zich ook vragen bij wat er dan precies uit die bewustmaking zal voortkomen; zullen mensen niets meer online durven plaatsen? Ook Can Yavuz vreest voor een uitbreiding van de problematiek wanneer dit meer onder de aandacht gebracht zou worden. Hij staakt zijn bezorgdheid met een voorbeeld waar een journaliste de website MrDeepfake had ontdekt en hier een artikel over schrijft waar ze ook expliciet de naam van de website in vernoemt. De volgende dag hadden maar liefst een half miljoen mensen de website bezocht. Hij vindt het dus ook een dubbel aspect maar gaat akkoord met het feit dat wat er momenteel gedaan wordt niet volstaat en ook niet werkt. *“We have to do something”*, stelt hij.

6.3.2 Media-geletterdheid

Media-geletterdheid ofwel *media literacy* is een begrip dat vaak naar voor komt in deze discussies. Technologie is voor veel mensen zo vanzelfsprekend geworden dat er niet kritisch wordt nagedacht over de mogelijke gevolgen dat bepaald gedrag kan veroorzaken. Sommige experts merken op dat dit een evolutie is die meer en meer verweven zit in onze maatschappij. Volgend citaat maakt dit argument duidelijk: *“De nieuwe generatie maakt een beeld van alles dat er gebeurt. Voor hun is dit vaak een spel, terwijl dit dikwijls grote gevolgen kan hebben. Jongeren moeten beseffen dat ge toestemming moet vragen voor wat ge doet, zeker in deze context. Op die consent gaan we moeten beginnen werken”* (Cathérine Van De Heyning & Robrecht De Keersmaecker). Eén van de manieren hoe dit volgens hen het best kan gebeuren is door middel van rapportages op kanalen die hen aanspreken, maar ook zeker educatie over het onderwerp in vorm van bijvoorbeeld

klasgesprekken kan van groot belang zijn. Het is belangrijk de problematiek bespreekbaar te maken, zodat ze er niet mee blijven zitten wanneer het misloopt. Ook volgens Katrien Jacobs is het van groot belang dat jonge mensen die zoveel met visuele media bezig zijn beter moeten begrijpen wat die dingen kunnen betekenen.

Volgens Aurelie Gilen is er momenteel heel weinig aandacht voor alles wat met online seksueel geweld te maken heeft. Zij heeft in haar onderzoek met veel leerkrachten gesproken en de conclusie uit deze gesprekken was dat het lessenpakket gewoon al te vol zit. Ook hebben veel leerkrachten geen enkel idee over de aanwezigheid van deze problematiek, door bijvoorbeeld de generatiekloof. Kristin Van Damme voegt hieraan toe dat educatie rond dit onderwerp ook vaak aanleunt bij de persoonlijke interesse van leerkrachten. Zij geeft zelf les op Arteveldehogeschool en heeft samen met collega's een deepfake workshop ontwikkeld waarbij ze zelf een deepfake konden fabriceren, mede om meer bewustzijn rond het thema te creëren.

Volgend citaat van Herlinde Hiele laat blijken dat mediawijsheid toch een belangrijke peiler is in ons beleid: *“Mediawijsheid, zowel bij volwassenen als jongeren, is dan ook één van de speerpunten van het mediabeleid van minister Dalle. Digitale veiligheid is één van de vier centrale pijlers van de beheersovereenkomst met het Kenniscentrum Mediawijsheid. Daaromtrent worden nu tal van initiatieven ondernomen, zoals de opleiding mediacoach in het jeugdwerk en de nieuwe EDUbox over onlineseksualiteit en sexting. We werken ook aan een documentaire voor influencers om hen te informeren over hoe ze best omgaan met (de verspreiding van) seksueel getinte beelden in al hun vormen.”*

Ook Tom Ongena, politicus, merkt op dat er hier in tegenstelling tot het argument van Aurelie Gilen meer en meer aandacht voor is. Hij stelt dat men jongeren meer en meer attent tracht te maken over onderwerpen als bijvoorbeeld desinformatie. Jongeren worden aangemoedigd om kritisch na te denken en niet alles zomaar voor waar aan te nemen. Hij vindt het wel belangrijk dat er nog meer aandacht wordt geschonken aan deepfakes. Het is belangrijk om de jongeren bewust te maken van het feit dat als je bepaalde beelden ziet

je er niet zomaar mag vanuit gaan dat deze authentiek zijn. Dit zou volgens hem bijvoorbeeld in vorm van sensibiliseringscampagnes in zijn werk kunnen gaan.

Katrien Jacobs stelt ook dat het belangrijk is om niet alleen maar met negatieve voorbeelden bezig te zijn, wat af te leiden valt uit volgend citaat: *“Het is essentieel om niet alleen maar bezig te zijn met negatieve voorbeelden. Ik vind dat die workshops wel goed zijn om op de gevaren te wijzen van wat er mogelijks allemaal kan gebeuren, maar dat mag niet eenzijdig zijn. Ik zou dat combineren met een positief element. Ook voor die deepfakes bijvoorbeeld, wat je uiteindelijk ook voor leuke dingen kan gebruiken.”*

7. Discussie en conclusie

In deze masterthesis heb ik getracht een diepgaande verkenning uit te voeren van de complexe kwesties rondom deepnudes, waarbij ik mij heb gericht op zowel de juridische kaders in België als de gendergerelateerde implicaties van de verspreiding ervan. De onderzoeksvragen hebben mij geleid naar diepgaande inzichten die zowel het juridische landschap als de bredere maatschappelijke context belichten.

Om een antwoord te bieden op mijn eerste onderzoeksvraag rondom het wettelijk kader in België, kan er geconcludeerd worden dat België een belangrijke rol speelt bij het ontwikkelen van wetgeving rondom pornografische deepfakes. Ons land verdient erkenning voor de stappen die het heeft ondernomen om deze nieuwe technologische uitdaging aan te pakken. De huidige wetten markeren dan ook een veelbelovende start om deze kwestie adequaat aan te pakken en de slachtoffers van deepnudes te beschermen.

Echter, zoals eerder vermeld, zijn pornografische deepfakes een complex en opkomend fenomeen (Johnson & Diakopoulos, 2021). Er zijn nog steeds enkele uitdagingen en hiaten in de wetgeving die moeten worden aangepakt. Bijvoorbeeld, de opsplitsing tussen ‘volledig gemanipuleerde beelden’ en ‘gedeeltelijk gemanipuleerde beelden’ kan eventueel herbekeken worden. Bovendien kan de snel evoluerende aard van technologie vereisen

dat de wetgeving voortdurend wordt herzien en bijgewerkt om gelijke tred te houden met nieuwe ontwikkelingen. Desondanks valt er uit deze studie te concluderen dat België bij één van de globale voorlopers hoort wanneer het gaat over een wettelijk kader rond pornografische deepfakes.

In dit onderzoek wordt duidelijk dat pornografische deepfakes, met name gericht op vrouwen, een diepgaand gendergerelateerd aspect hebben. De overweldigende prevalentie van vrouwelijke slachtoffers in deepfake-afbeeldingen benadrukt de noodzaak om een bredere maatschappelijke context te begrijpen. Deze context omvat een langdurig patroon van seksuele objectificatie van vrouwen, ingebed in een paternalistisch systeem dat diepgeworteld is in de samenleving (Van der Nagel, 2020). Het verontrustende patroon van deepfakes als een nieuw instrument van gendergerelateerd geweld wordt erkend door experts, die de link leggen met bredere maatschappelijke tendensen zoals vrouwenhaat en grotere ongelijkheden tussen geslachten.

Er wordt benadrukt dat het niet volstaat om alleen juridische maatregelen te treffen, aangezien deepfakes een symptoom lijken te zijn van dieperliggende maatschappelijke problemen (Burkell & Gosse, 2019). Het culturaliseren van de problematiek en de rol van verschillende culturele en sociale normen wordt onderstreept, waarbij er ook wordt gewezen op de variërende reacties op deepfakes afhankelijk van de geografische locatie. Het belang van de bredere context wordt bevestigd door academische gesprekken en literatuur, waarbij deepfakes worden gezien als een piek in een continuüm van geweld tegen vrouwen, wat aantoont dat dit niet een geïsoleerd probleem is, maar deel uitmaakt van een bredere discussie over gendergelijkheid en vrouwenrechten.

Het besef dat er een diepere culturele verschuiving nodig is om gendergerelateerd geweld en het fenomeen van deepfakes effectief aan te pakken, wordt benadrukt. Terwijl wetgeving, regulering en bewustmaking belangrijk blijven, wordt er aangedrongen op een grondiger begrip van de ongelijkheden die de basis vormen voor deze technologische uitwassen. Het onderzoek concludeert dat een paradigmaverschuiving in het denken over gendergelijkheid en vrouwenhaat essentieel is om duurzame oplossingen te vinden voor de problematiek van pornografische deepfakes en gerelateerd gendergerelateerd geweld.

Wat bewustmaking en mediawijsheid betreft, spelen ook deze aspecten een cruciale rol bij het aanpakken van het probleem van pornografische deepfakes. Het gebrek aan bewustzijn over dit onderwerp wordt erkend, met onderzoek dat aantoont dat velen niet op de hoogte zijn van de juridische status van niet-consensuele neppornografie. De respondenten benadrukken dat het vergroten van het bewustzijn een belangrijk middel is om de samenleving te informeren over de problematiek en hen aan te zetten tot actie. Dit kan worden bereikt door middel van media-aandacht, educatieve initiatieven, en sensibiliseringscampagnes, gericht op zowel het brede publiek als specifieke doelgroepen zoals jongeren, ouders en leerkrachten. Het belang van mediawijsheid wordt erkend als een middel om mensen kritischer te laten denken over de inhoud die ze online tegenkomen, en om de impact van hun gedrag en keuzes te begrijpen. Er is echter ook zorg dat overmatige aandacht voor het fenomeen mogelijk nieuwsgierigheid kan opwekken en het probleem verder kan verergeren. Als onderdeel van bredere inspanningen om bewustmaking en mediawijsheid te vergroten, wordt aangegeven dat er nood is aan een positieve benadering, waarbij naast de gevaren ook de mogelijke positieve toepassingen van technologie worden belicht.

In essentie illustreert dit onderzoek dat de aanpak van pornografische deepfakes een complex en veelzijdig probleem is, dat geen eenduidige oplossing kent. Het vereist een gecoördineerde inspanning van verschillende actoren, waaronder wettelijke instanties, sociale mediaplatformen, beleidsmakers, het onderwijs en het bredere publiek. Hoewel wetgeving en regulering belangrijke stappen zijn om slachtoffers te beschermen en daders verantwoordelijk te houden, is het duidelijk dat een bredere cultuurverschuiving essentieel is. Dit omvat bewustmaking, mediawijsheid en een verandering in hoe de samenleving gender en seksualiteit benadert. Alleen door deze gecombineerde aanpak kunnen we hopen de onderliggende problemen aan te pakken en een meer rechtvaardige en gelijkwaardige digitale omgeving te creëren.

8. Literatuurlijst

- Ahmed, S. R., Sonuç, E., Ahmed, M. R., & Duru, A. D. (2022). Analysis Survey on Deepfake Detection and Recognition with Convolutional Neural Networks. *International Congress on Human-Computer Interaction, Optimization and Robotic Applications (HORA)*. <https://doi.org/10.1109/hora55278.2022.9799858>
- Albahar, M., & Almalki, J. (2019). Deepfakes: Treats and Countermeasures Systematic Review. *Journal of Theoretical and Applied Information Technology*, 97(22), 3242-3250. <http://www.jatit.org/volumes/Vol97No22/7Vol97No22.pdf>
- Amnesty International*. (2023, 22 maart). *Surveillance in China*. Amnesty International. <https://www.amnesty.nl/wat-we-doen/landen/china-informatieplatform/surveillance-sociaalkredietstelsel>
- Ayyub, R. (2018, 21 november). *I Was The Victim Of A Deepfake Porn Plot Intended To Silence Me*. Huffington Post. https://www.huffingtonpost.co.uk/entry/deepfake-porn_uk_5bf2c126e4b0f32bd58ba316
- Bates, S. (2016). Revenge Porn and Mental Health: A Qualitative Analysis of the Mental Health Effects of Revenge Porn on Female Survivors. *Feminist Criminology*, 1-21.
- Beebom Staff. (2022, 7 januari). *10 Best Deepfake Apps and Websites You Can Try for Fun*. Beebom.com. <https://beebom.com/best-deepfake-apps-websites/>
- Berners-Lee, T. (2020, 12 maart). *Why the web needs to work for women and girls*. World Wide Web Foundation. <https://webfoundation.org/2020/03/web-birthday-31/>

Boeije & Bleijenbergh. (2019). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. (3^E druk). Boom Lemma Uitgevers.

Burkell, J., & Gosse, C. (2019). Nothing new here: Emphasizing the social and cultural context of deepfakes. *First Monday*, 24(12).
<https://doi.org/10.5210/fm.v24i12.10287>

Clarke, Amanda (2006). *Qualitative interviewing: encountering ethical issues and challenges*. *Nurse Researcher*, 13(4), 19–29.

Cockburn, C. (2004). The Continuum of Violence A Gender Perspective on War and Peace. In *University of California Press eBooks* (pp. 24–44).
<https://doi.org/10.1525/california/9780520230729.003.0002>

Cyber Civil Rights Initiative. (2015). End revenge porn.
<https://www.cybercivilrights.org/wp-content/uploads/2014/12/RPStatistics.pdf>

Delfino, R. A. (2019). Pornographic Deepfakes: The Case for Federal Criminalization of Revenge Porn's Next Tragic Act. *Fordham Law Review*, 88(3), 889-938.
<http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3341593>

Dempsey L, Dowling M, Larkin P, Murphy K. Sensitive interviewing in qualitative research. *Research Nursing in Health*.39(6):480-90

DiCicco-Bloom, B. (2006). The qualitative research interview. *Medical Education*.

Elliott, J. (2014). The Role of Consent in Human Trafficking. *Routledge*. 93-104.

European Commission. (2023, 25 april). *DSA: Very large online platforms and search engines*. European Commission. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/dsa-vlops>

European Parliament. (2021). Liability of online platforms. *Panel for the Future of Science and Technology*.

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/656318/EPRS_STU\(2021\)656318_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/656318/EPRS_STU(2021)656318_EN.pdf)

European Commission (2022). *Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on combating violence against women and domestic violence*.

COM (2022)105 final. European Commission. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0105>

European Commission. (2021, 21 april). *Proposal for a Regulation laying down harmonized rules on artificial intelligence*. European Commission. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/proposal-regulation-laying-down-harmonised-rules-artificial-intelligence>

European Commission (2021). *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain union legislative acts*. COM (2021)106 final.

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0206>

European Commission. (2023, 6 juni). *The Digital Services Act package*. European Commission. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/digital-services-act-package>

Evers, J. (2015). *Kwalitatief interviewen: kunst én kunde*. (2^E druk). Boom Lemma Uitgevers.

- Fallis, D. (2020, 20 augustus). The Epistemic Threat of Deepfakes. *Philosophy & Technology*. <https://doi.org/10.1007/s13347-020-00419-2>
- Farish, K. (2021). Deepfakes and their impact on women. *DAC Beachcroft*.
- Federal Public Service – Justice. (z.d.). *Seksuele misdrijven*. Justitie Belgium. <https://justitie.belgium.be/en/node/5942>
- Fernandez, A. (2022). Regulating Deep Fakes in the Proposed AI Act. (*University of Luxembourg*). <https://www.medialaws.eu/regulating-deep-fakes-in-the-proposed-ai-act/>
- Franklin, C. A., Garza, A. D., Goodson, A., & Bouffard, L. A. (2020). Police perceptions of crime victim behaviors: A trend analysis exploring mandatory training and knowledge of sexual and domestic violence survivors' trauma responses. *Crime & Delinquency*, 66(8), 1055-1086.
- Franks, M.A. (2015). Drafting an effective “Revenge Porn” law: a guide for legislators. *SSRN Electronic Journal*. DOI: 10.2139/ssrn.2468823.
- Franks, M. A., & Citron, D. K. (2014). Criminalizing revenge porn. *Wake Forest Review* 2014, 49, 345-391. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2368946
- Floridi, L. (2018). Artificial Intelligence, Deepfakes and a Future of Ectypes. *Philosophy & Technology*, 31, 317–321. <https://doi.org/10.1007/s13347-018-0325-3>
- Flynn, A., Powell, A., Scott, A. J., & Cama, E. (2021). Deepfakes and Digitally Altered Imagery Abuse: A Cross-Country exploration of an emerging form of Image-Based Sexual abuse. *British Journal of Criminology*, 62(6), 1341–1358. <https://doi.org/10.1093/bjc/azab111>

Fisher, R. P. (1995). Interviewing victims and witnesses of crime. *Psychology, Public Policy, and Law*, 1(4), 732–764.

Gieseke, A. P. (2020, oktober 19). “The New Weapon of Choice”: Laws Current Inability to Properly Address Deepfake Pornography. *Vanderbilt Law Review*, 73(5), 1480-1515. <https://cdn.vanderbilt.edu/vu-wp0/wp-content/uploads/sites/278/2020/10/19130851/The-New-Weapon-of-Choice-Laws-Current-Inability-to-Properly-Address-Deepfake-Pornography.pdf>

Grady, P. (2023, January 23). *EU Proposals Will Fail to Curb Nonconsensual Deepfake Porn*. Center for Data Innovation. <https://datainnovation.org/2023/01/eu-proposals-will-fail-to-curb-nonconsensual-deepfake-porn/>

Greengard, S. (2020). Will deepfakes do deep damage? *Communications of the ACM*, 63(1), 17- 19. <https://dl.acm.org/doi/fullHtml/10.1145/3371409>

Halleman, A. & Vanden Eynde, E. (z.d.). *De nieuwe wet tegen de niet-consensuele verspreiding van naaktbeelden zorgt voor een versterkte positie van het slachtoffer*. Nelissen Grade. <https://www.nelissengrade.com/nl/news/202010-1>

Harris, D. (2018). Deepfakes: False pornography is here and the law cannot protect you. *Duke Law & Technology Review*, 34(1), 99-127. https://static1.squarespace.com/static/5e793709295d7b60295b2d29/t/5f0b7e4e0f4f095f7e70613f/1594588750542/v23i1_1-Brown.pdf

Hao, K. (2021, 16 februari). *Deepfake porn is ruining women’s lives. Now the law may finally ban it*. MIT Technology Review. <https://www.technologyreview.com/2021/02/12/1018222/deepfake-revenge-porn-coming-ban/>

- Heise, L., Ellsberg, M., & Gottmoeller, M. (2002). A global overview of gender-based violence. *International journal of gynaecology and obstetrics*, 78, S5–S14.
[https://doi.org/10.1016/s0020-7292\(02\)00038-3](https://doi.org/10.1016/s0020-7292(02)00038-3)
- Helberger, N., Pierson, J., & Poell, T. (2017). Governing online platforms: From contested to cooperative responsibility. *The Information Society*, 34(1), 1–14.
<https://doi.org/10.1080/01972243.2017.1391913>
- Hemrajani, A. (2023, 8 maart). *China's new legislation on deepfakes: Should the rest of Asia follow suit?* The Diplomat. <https://thediplomat.com/2023/03/chinas-new-legislation-on-deepfakes-should-the-rest-of-asia-follow-suit/>
- Henry, N., Powell, A. & Flynn, A. (2018, 1 maart). AI can now create fake porn, making revenge porn even more complicated. *The Conversation*. <https://bit.ly/3lyZraM>
- Holmes, Z. (2021, april 7). *97% of new deepfakes are pornographic, experts believe revenge porn will spike*. The big smoke.
<https://thebigsmoke.com/us/2019/10/19/97-of-new-deepfakes-are-pornographic-experts-believe-revenge-porn-will-spike/>
- Hopf, C. (2004). Qualitative Interviews: An Overview. In U. Flick, E. von Kardoff, & I. Steinke (Reds.), *A Companion to Qualitative Research* (pp. 203-208). SAGE Publicaties.
- Hopwood, S. (2016). Clarity in Criminal Law. *54 Am. Crim. L. Rev.*, 695-745.
<https://ssrn.com/abstract=2838871>
- Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. (z.d.). *Deepnudes*. https://igvm-iefh.belgium.be/nl/activiteiten/geweld/digitaal_seksueel_geweld/deepnudes

Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen. (2015). *Wraakporno*. <https://igvm-iefh.belgium.be/nl/activiteiten/geweld/wraakporno>

Johnson, D.G., & Diakopoulos, N. (2021). Computer ethics: What to do about deepfakes?. *Communications of the ACM*, 64(3), 33-35.
<https://dl.acm.org/doi/10.1145/3447255>

Karasavva, V., & Noorbhai, A. (2021). The real threat of deepfake pornography: a review of Canadian policy. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 24(3), 203-209. <https://doi.org/10.1089/cyber.2020.0272>

Kietzmann, J., Lee, L.W., McCarty, I.P., & Kietzmann, T.C. (2020). Deepfakes: Trick or treat?. *Business Horizons*, 63(2), 135-146.
<https://doi.org/10.1016/j.bushor.2019.11.006>

Kop, M. (2021). EU Artificial Intelligence Act: The European Approach to AI. *Stanford-Vienna Transatlantic Technology Law Forum*.
https://futurium.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-10/Kop_EU%20Artificial%20Intelligence%20Act%20-%20The%20European%20Approach%20to%20AI_21092021_0.pdf

Lageson, S., & McElrath, S. (2018). Gendered Public Support for Criminalizing Revenge Porn. *Feminist Criminology*, 1-24.
<https://doi.org/10.1177/1557085118773398>

Lincoln, Y.S., Lynham, S.A., & Guba, E.G. (2018). Paradigmatic controversies, contradictions, and emerging confluence revisited. In N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (Eds.), *The SAGE Handbook of Qualitative Research* (pp. 108-150). Thousand Oaks, SAGE.

- Maddocks, S. (2020). 'A Deepfake Porn Plot Intended to Silence me': exploring continuities between pornographic and 'political' deep fakes. *Porn Studies*, (7)4, 415-423.
- Madiega, T. (2021). Artificial intelligence act. *European Parliamentary Research Service*. https://www.univiu.org/images/aauniviu2017/GP/co-curr/Artificial_intelligence_act.pdf
- Mangum, K. (2019, 25 maart). *Parasite Porn: What It Is and What To Do About It*. Third Hour. <https://thirdhour.org/blog/life/family-resources/parasite-pornography-trend/>
- McGlynn, C., Rackley, E. & Houghton, R. (2017). Beyond 'Revenge Porn': The continuum of Image-Based Sexual Abuse. *Feminist Legal Studies*, 25, 25-46
- Meuser, M., & Nagel, U. (2009). The expert interview and changes in knowledge production. In A. Bogner, B. Littig, & W. Menz (Eds.), *Interviewing experts* (pp. 17–42). London: Palgrave.
- Miller, K. (2002). *Communication Theories*. New York: McGraw-Hill.
- My Image My Choice. (2022). #MyImageMyChoice. <https://myimagemychoice.org/>
- Nickert, J. (2023, 6 april). *The Damage Caused by Deepfake Porn*. Health News. <https://healthnews.com/mental-health/anxiety-depression/the-damage-caused-by-deepfake-porn/>
- Öhman, C. (2019). Introducing the pervert's dilemma: a contribution to the critique of Deepfake Pornography. *Ethics and Information Technology*, 22, 133-140.
- Panorama Global. (2023). *I Didn't Consent: A Global Landscape Report on Image-Based Sexual Abuse*. Panorama Global.

- Pascale, E. (2023). Deeply dehumanizing, degrading, and violating: deepfake pornography and the path to legal recourse. *Syracuse Law Review*, 73(1), 335-366.
- Paul, J. L. (2005). *Introduction to the Philosophies of Research and Criticism in Education and the Social Sciences*. Upper Saddle River, Pearson Merrill Prentice Hall.
- Powell, A., Flynn, A., Scott, A. J., & Henry, N. (2020). Image-based sexual abuse: An international study of victims and perpetrators. *Monash University*.
- Rigotti, C., & McGlynn, C. (2022). Towards an EU criminal law on violence against women: The ambitions and limitations of the Commission's proposal to criminalise image-based sexual abuse. *New Journal of European Criminal Law*, 13(4), 452–477. <https://doi.org/10.1177/20322844221140713>
- Rizzica, A. (2021). Sexually explicit deepfakes: to what extent do legal responses protect the depicted persons? Master's Thesis Law and Technology. *Tilburg Law School*.
- Rogers, N. T. (2022). Cyber Abuse Behaviour in Young Adults : Revenge Porn and how the Bournemouth University Community can learn from the issue. *Bournemouth University*.
- Royers, S. (2022, 27 maart). *Kamer keurt nieuw seksueel strafrecht goed*. Wolters Kluwer. <https://www.wolterskluwer.com/nl-be/expert-insights/new-sexual-criminal-law>

Russo, N. F., & Pirlott, A. G. (2006). Gender-Based Violence: Concepts, methods, and findings. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1087(1), 178–205.
<https://doi.org/10.1196/annals.1385.024>

Sample, I. (2020, 13 januari). *What are deepfakes – and how can you spot them?* The Guardian. <https://www.theguardian.com/technology/2020/jan/13/what-are-deepfakes-and-how-can-you-spot-them>

Sample, I. (2020, 12 maart). *Internet “is not working for women and girls”, says Berners-Lee*. The Guardian.
<https://www.theguardian.com/global/2020/mar/12/internet-not-working-women-girls-tim-berners-lee>

Schuett, J. (2022). Risk management in the Artificial Intelligence Act. *Cornell University*.
<https://doi.org/10.48550/arxiv.2212.03109>

Stevens, P. (2021). Inleiding tot kwalitatieve onderzoekstechnieken, ongepubliceerde lesdia's

Stroud, S. (2016). *What Exactly is Revenge Porn or Nonconsensual Pornography*. Routledge.

ter Beek, R. (2021, 11 mei). *Regulering van deepfakes om misbruik te voorkomen*. Considerati. <https://www.considerati.com/nl/kennisbank/regulering-van-deepfakes.html>

Toews, R. (2020, mei 25). *Deepfakes Are Going To Weak Havoc On Society. We Are Not Prepared*. Forbes.
<https://www.forbes.com/sites/robtoews/2020/05/25/deepfakes-are-going-to-wreak-havoc-on-society-we-are-not-prepared/?sh=14a26fb97494>

- Van Acker, L. (2018-2019). *De toestemmingsvereiste in het kader van de verspreiding van seksueel getinte beelden* [Master's thesis, UGhent]. Lib.ugent.be.
https://libstore.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/782/522/RUG01-002782522_2019_0001_AC.pdf
- van Assema, P., Kok, G., & Mesters, I. (1992). Het focus-groep interview: een stappenplan. *T. Soc. Gezondheidsz.* 70(1992), 431-437.
- Van der Hof, S. (2016). *Wraakporno op internet*. *ArsAequi*, 65, 54-59.
- Van der Nagel, E. (2020). Verifying images: deepfakes, control, and consent. *Porn Studies*, 7(4), 424-429.
- Van der Sloot, B., Wagenveld, Y. & Koops, B-J. (2021). Deepfakes: De juridische uitdagingen van een synthetische samenleving. Volledige versie. *Tilburg Institute for Law, Technology, and Society*.
- Veale, M., & Borgesius, F. Z. (2021). Demystifying the Draft EU Artificial Intelligence Act: Analysing the good, the bad, and the unclear elements of the proposed approach. *Computer law review international*, 22(4), 97–112.
<https://doi.org/10.9785/crl-2021-220402>
- Vr. en Antw. Kamer 2017-2018, 28 maart 2018 (Voorstel van Resolutie. E. Van Hoof.)
<https://www.dekamer.be/FLWB/PDF/54/3020/54K3020001.pdf>
- Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum. (2022, 5 januari). *Probleem van deepfakes zit niet in wetgeving, maar vooral in handhaving daarvan*.
<https://www.wodc.nl/actueel/nieuws/2022/01/05/probleem-van-deepfakes-zit-niet-in-wetgeving-maar-vooral-in-handhaving-daarvan>

Williams, K. (2023, 15 mei). *Exploring Legal Approaches to Regulating Nonconsensual Deepfake Pornography*. Tech Policy Press. <https://techpolicy.press/exploring-legal-approaches-to-regulating-nonconsensual-deepfake-pornography/>

Zagers, G. (2021, 17 maart). *We moeten het eens hebben over deepfakes (en nee, dit is niet Tom Cruise)*. Knack Focus.
https://focus.knack.be/entertainment/online/we-moeten-het-eens-hebben-over-deepfakes-en-nee-dit-is-niet-tom-cruise/article-longread-1711935.html?cookie_check=1620036449

9. Bijlagen

- **BIJLAGE 1: INFORMED CONSENT (VOORBEELD)**

Geïnformeerde toestemming: Deelname kwalitatief onderzoeksproject naar deepnudes en het ontbrekend wettelijk kader

Beste meneer/mevrouw,

In het kader van mijn masterproef, met promotor Prof dr. Frederik Dhaenens aan de faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen aan de Universiteit Gent, voer ik onderzoek uit naar **pornografische deepfakes/deepnudes**. Ik wil onderzoeken in welke mate dit een gevaar vormt voor onze maatschappij, maar vooral redenen achterhalen die kunnen verklaren waarom ons beleid niet over het nodige wettelijk kader beschikt om deze problematiek gepast aan te pakken. Ook wil ik met mijn thesis graag mensen bewust maken van dit fenomeen. Terwijl we wachten op juridische mechanismen die het probleem adequaat kunnen aanpakken, wordt de technologie alleen maar beter en sneller. Dit toont aan dat de relevantie en de nood naar verder onderzoek alsmaar hoger wordt.

Gedurende de maanden januari, februari en maart 2023 neem ik interviews af bij **allerhande experts in het veld**.

Ik zou u graag willen vragen of u wilt deelnemen aan een interview.

Een interview duurt tussen de 30-45 minuten en wordt digitaal opgenomen (audio) voor analysedoeleinden. De betrokken universiteitsstudent die de interviews afneemt verbindt zich er toe om:

- 1) Op het einde van het academiejaar de verzamelde data te vernietigen.
- 2) De verzamelde data enkel te delen met de professor.
- 3) Enkel een interview af te nemen als de interviewer en de respondent deze brief hebben ondertekend en elk een exemplaar krijgen van die ondertekende brief.

Met vriendelijke groeten,

06/01/2023, Nina Dakota Szyf

[Contactgegevens interviewer (mailadres, telefoon en/of adres)]

Ik, (naam van persoon die deelneemt aan interview) heb kennis genomen van de inhoud van deze brief en wil WEL/NIET (schrap wat niet past) deelnemen aan een interview in het kader van het onderzoek **naar en rond deepnudes**.

Datum

Naam, voornaam

Handtekening

- BIJLAGE 2: CODE SYSTEEM (MAXQDA)

Code System	
Code System	
	quotes
	begrippen
	bewustzijn
	bewustzijn > goodwill mensen
	bewustzijn > negatief deel aan bewustmaking
	bewustzijn > mediawijsheid
	onbekendheid deepfakes
	positieve kanten deepfake
	verantwoordelijkheid platformen
	regulering
	regulering > watermerk (china)
	regulering > identiteit bekendmaken (china)
	mening deepnudes algemeen
	mening deepnudes algemeen > context
	mening deepnudes algemeen > redenen opkomst
	mening deepnudes algemeen > kennen slachtoffers
	mening deepnudes algemeen > alarmerende kenmerken deepnu
	mening deepnudes algemeen > image based sexual abuse
	mening deepnudes algemeen > consensual deepnudes
	mening deepnudes algemeen > detectie
	mening deepnudes algemeen > technologie zelf
	mening deepnudes algemeen > toekomst deepfakes
	impact slachtoffer
	impact slachtoffer > redenen dader
	maatschappelijk
	wettelijk
	wettelijk > moeilijkheden
	wettelijk > aanbevelingen
	wettelijk > bestaande wetten uitdiepen/apart kader?
	wettelijk > andere landen
	wettelijk > redenen dat wet niet volstaat
	wettelijk > verbod of niet
	wettelijk > maatregelen
	wettelijk > waarom loopt wetgeving achterop?
	wettelijk > huidige mechanismen
	wettelijk > motivatie voor wetgeving

- **BIJLAGE 3: INTERVIEWLEIDRAAD - BELANGHEBBENDEN**

Juridisch/politiek kader

- Welke juridische mechanismen worden momenteel gebruikt om de verspreiding van pornografische deepfakes aan te pakken? In welke wet kunnen slachtoffers mogelijk steun vinden? Zijn er überhaupt juridische mechanismen? Hoe kunnen slachtoffers van pornografische deepfakes hun recht halen?
- Wat zou volgens u een gepast mechanisme zijn om deze problematiek aan te pakken? Wat moet er gebeuren? Wat moet er veranderen?
 - Welke methoden kunnen worden gebruikt om de verspreiding van pornografische deepfakes op te sporen en te voorkomen?
- Vindt u dat grote techspelers als Google & Apple *accountable* gehouden moeten worden? Aangezien zij deepfake apps aanbieden aan gebruikers en het proces van een deepnude fabriceren op deze manier vergemakkelijken?
- China is koploper op vlak van regulering wat betreft deepfakes. Het land heeft sinds kort een nieuwe wetgeving ingevoerd die stelt dat bedrijven die de technologie aanbieden voortaan de ware identiteit van hun gebruikers moeten kunnen achterhalen. Bovendien moet elke deepfake voorzien worden van een etiket om elke verwarring bij het publiek te voorkomen.
 - Wat vindt u hiervan? Moet men dit hier ook inzetten?
- Het is een feit dat de problematiek zich steeds sneller ontwikkelt en steeds beter wordt. Dit merken we ook aan dat het geen ver van ons bed show meer is, het komt allemaal zeer dichtbij en nog steeds zijn mensen enorm onwetend over deze problematiek. Het voorbeeld van Welmoed Sijtsma, een Nederlandse presentatrice waarvan een deepfake werd gefabriceerd maakt dit nogmaals duidelijk en heeft de discussie in NL fel op gang gebracht. De VVD diende een motie in voor een verbod op pornografische deepfakes.
 - Wat vindt u hiervan?

Maatschappelijk kader

- Het valt op dat slachtoffers vaak vrouwen zijn die hun stem gebruiken en verandering willen zien. Kate Isaacs bijvoorbeeld is campagnevoester tegen non-consensuele pornografie en bestrijdt met haar campagne *#NotYourPorn* pornografische video's die geuploadet zijn door ongeverifieerde gebruikers. In 2020 moest Pornhub mede door deze campagne talloze video's verwijderen, met heel wat boze gebruikers als gevolg. Zij merkte niets op van de negatieve commentaren, tot ze plotseling een *tweet* tegenkomt: *"Anti-porn crusader Kate Isaacs wants to get rid of porn because she's scared her own tape is going to come out."*, met bijgevoegde link van de vervalste tape. Vanuit haar ervaring met het ondersteunen van anderen in soortgelijke situaties wist Kate precies wat ze moest doen als iemand slachtoffer werd - maar op dat moment bevroor ze. (McDermott & Davies, 2022). Zowel Kate Isaacs als talloze andere vrouwen zijn vrouwen die hun stem gebruiken voor positieve doeleinden. Deze werd hen door middel van technologie al zeer snel weer afgenomen. Denkt u dat pornografische deepfakes kunnen gezien worden als een nieuw wapen tegen vrouwen?
- In welke mate denkt u dat pornografische deepfakes een gevaar kunnen zijn voor vrouwen?
- Hoe draagt dit volgens u bij aan het groter maatschappelijk kader van een soort misogynie in zekere zin?

Algemeen/besluitend kader

- Hoe denkt u dat de samenleving zou moeten reageren op de proliferatie van deepfake pornografie? Moet er meer ingezet worden op bewustzijn?
- Vindt u dat er meer moet ingezet worden op media geletterdheid?
- Hoe ziet u het gebruik van deepfakes in pornografie evolueren in de toekomst?
- Bent u voor of tegen een verbod op deepfakes? Waarom wel/niet?

- **BIJLAGE 3: INTERVIEWLEIDRAAD – BELEIDSMAKERS**

Juridisch/politiek kader

- Welke juridische mechanismen worden momenteel gebruikt om de verspreiding van pornografische deepfakes aan te pakken? In welke wet kunnen slachtoffers mogelijk steun vinden? Zijn er überhaupt juridische mechanismen? Hoe kunnen slachtoffers van pornografische deepfakes hun recht halen?
- Wat zou volgens u een gepast mechanisme zijn om deze problematiek aan te pakken? Wat moet er gebeuren? Wat moet er veranderen?
 - Welke methoden kunnen worden gebruikt om de verspreiding van pornografische deepfakes op te sporen en te voorkomen?
- Vindt u dat grote techspelers als Google & Apple *accountable* gehouden moeten worden? Aangezien zij deepfake apps aanbieden aan gebruikers en het proces van een deepnude fabriceren op deze manier vergemakkelijken?
- China is koploper op vlak van regulering wat betreft deepfakes. Het land heeft sinds kort een nieuwe wetgeving ingevoerd die stelt dat bedrijven die de technologie aanbieden voortaan de ware identiteit van hun gebruikers moeten kunnen achterhalen. Bovendien moet elke deepfake voorzien worden van een etiket om elke verwarring bij het publiek te voorkomen.
 - Wat vindt u hiervan? Moet men dit hier ook inzetten?
- Het is een feit dat de problematiek zich steeds sneller ontwikkelt en steeds beter wordt. Dit merken we ook aan dat het geen ver van ons bed show meer is, het komt allemaal zeer dichtbij en nog steeds zijn mensen enorm onwetend over deze problematiek. Het voorbeeld van Welmoed Sijsma, een Nederlandse presentatrice waarvan een deepfake werd gefabriceerd maakt dit nogmaals duidelijk en heeft de discussie in NL fel op gang gebracht. De VVD diende een motie in voor een verbod op pornografische deepfakes.
 - Wat vindt u hiervan?
- Welke maatregelen neemt uw regering om de verspreiding van niet-consensuele pornografische deepfakes tegen te gaan?
- Hoe gaat u samenwerken met technologiebedrijven om het maken en verspreiden van dit soort video's te voorkomen?
- Hoe denkt u het publiek voor te lichten over de gevaren van deepfake pornografie en hoe zich daartegen te beschermen?

- Welke stappen zal uw regering ondernemen om individuen en organisaties verantwoordelijk te stellen voor het produceren en verspreiden van niet-consensuele pornografische deepfakes?

Maatschappelijk kader

- Het valt op dat slachtoffers vaak vrouwen zijn die hun stem gebruiken en verandering willen zien. Kate Isaacs bijvoorbeeld is campagnevoester tegen non-consensuele pornografie en bestrijdt met haar campagne *#NotYourPorn* pornografische video's die geuploadet zijn door ongeverifieerde gebruikers. In 2020 moest Pornhub mede door deze campagne talloze video's verwijderen, met heel wat boze gebruikers als gevolg. Zij merkte niets op van de negatieve commentaren, tot ze plotseling een *tweet* tegenkomt: *"Anti-porn crusader Kate Isaacs wants to get rid of porn because she's scared her own tape is going to come out."*, met bijgevoegde link van de vervalste tape. Vanuit haar ervaring met het ondersteunen van anderen in soortgelijke situaties wist Kate precies wat ze moest doen als iemand slachtoffer werd - maar op dat moment bevroor ze. (McDermott & Davies, 2022). Zowel Kate Isaacs als talloze andere vrouwen zijn vrouwen die hun stem gebruiken voor positieve doeleinden. Deze werd hen door middel van technologie al zeer snel weer afgenomen. Denkt u dat pornografische deepfakes kunnen gezien worden als een nieuw wapen tegen vrouwen?

Algemeen/besluitend kader

- Hoe denkt u dat de samenleving zou moeten reageren op de proliferatie van deepfake pornografie? Moet er meer ingezet worden op bewustzijn?
- Vindt u dat er meer moet ingezet worden op media geletterdheid?
- Hoe ziet u het gebruik van deepfakes in pornografie evolueren in de toekomst?
- Bent u voor of tegen een verbod op deepfakes? Waarom wel/niet?

=